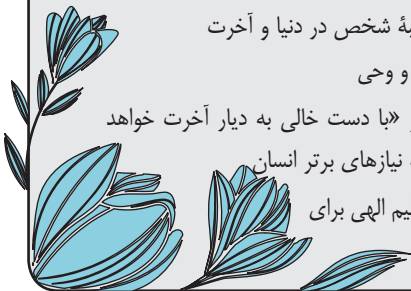

خلاصه کامل درس ۱

راه تداوم	«حیات مادی انسان و جهان: آب - «و جعلنا من الماء كل شيء حي» و «لنحیی به بلدة ميتا»
حیات روحی و معنوی انسان:	دینداری یا اجابت دعوت خدا و رسولش - «یا ایها الذین آمنوا استجیبوا لله و للرسول إذا دعاکم لما یحییکم»
دلیل ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری:	احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای برای ۱- «پاسخگویی به نیازهایش»
نیازهای مادی انسان:	۲- «تضمین سعادت او»
نیازهای مادی انسان:	قرار دادن پاسخ آنها در عالم طبیعت» توسط خداوند و «دادن راه آگاهی از آنها به انسان»
منشأ برآمدن این نیازها:	«سرمایه‌های ویژه خدادادی» است و پاسخ صحیح به آنها: «تضمین کننده سعادت انسان» است.
توضیح:	زمان روبه‌رو شدن با آنها: «اندکی فراتر رفتن از سطح زندگی روزمره» و «اندیشیدن در افق بالاتری»
سرانجام مطرح شدن این نیازها:	به تدریج تبدیل شدن به «دل‌مشغولی»، «دغدغه» و «سؤال‌هایی که تنها با پاسخ دادن به آنها، آرام می‌گیرد.»
۱- شناخت هدف زندگی:	مطرح شدن این سؤال‌ها: «برای چه زیستن؟» و «با اطمینان خاطر، زندگی را صرف کدام هدف نمودن؟»
از دست دادن عمر: در صورت «نشناختن هدف حقیقی» یا «دچار خطا شدن در شناخت آن»	
خواسته امام سجاد(ع) از خداوند: «اختصاص دادن عمرم به آن چیزی که مرا برای آن آفریده‌ای»	
مفهوم آیه: «من کان یرید ثواب الدنیا فعند الله ثواب الدنیا و الآخرة» و مصراع: «آمدنم بهر چه بود»	
۲- درک آینده خویش:	مواجه شدن با سؤالات: «چگونه بودن آینده انسان؟» و «بسته یا گشوده بودن دفتر حیات انسان پس از مرگ؟»
مطرح شدن سؤالات: «نحوه زندگی انسان پس از مرگ»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر» و «کارهایی که باعث خوشبختی اخروی است»، در صورت وجود حیات پس از مرگ	
مفهوم مصراع: «به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم»	
اهمیت راه زندگی یا «چگونه زیستن»:	«داشتن ارتباطی دقیق با دو نیاز قلبی» و «دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند»:
دلیل جدی بودن دغدغه چگونه زیستن:	«یک بار به دنیا آمدن» و «یک بار زندگی در دنیا را تجربه کردن»
وظیفه انسان در این فرصت تکرارنشده: انتخاب راهی مطمئن برای رسیدن به هدف خلقت با استفاده از سرمایه‌های خدادادی	
مفهوم آیات: «استجیبوا لله و للرسول إذا دعاکم لما یحییکم»، «إلا الذین آمنوا و عملوا الصالحات و تواصوا بالحق و تواصوا بالصبر» و آیات: «مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار ...»	
۳- کشف راه درست زندگی:	خسران عظیم انسان: از دست دادن عمر گرانبهایه
تدبیر در سوره عصر	راه خروج از خسران عظیم انسان: ۱- «آمنوا» ۲- «و عملوا الصالحات» ۳- «و تواصوا بالحق» ۴- «و تواصوا بالصبر»
پاسخ دادن به سؤالات اساسی:	۱- کاملاً درست و قابل اعتماد بودن، به دلیل محدود بودن عمر و زیاد بودن راه‌های پیشنهادی
دو ویژگی لازم برای پاسخ‌دهنده به این سؤالات:	۲- همه‌جانبه بودن، به دلیل وجود پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی میان ابعاد مختلف انسان
۱- داشتن آگاهی کامل از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی و ابعاد مختلف او	
۲- داشتن علم از سرنوشت انسان‌ها پس از مرگ و عاقبتی که در انتظار آنهاست.	
مخلوقات: متناسب با ویژگی‌هایی که خداوند در خلقت آنها قرار داده است.	
علت متفاوت بودن هدایت انسان: برخورداری از ویژگی‌هایی (فطری) که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند.	
ویژگی‌های انسان: ۱- تفکر درباره هر کاری و در صورت تشخیص مفید بودن آن و رساندن او به هدفش ۲- انتخاب و انجام آن	
معنای گذر هدایت انسان از مسیر «تفکر و اختیار»: ارسال برنامه هدایت انسان از طریق پیامبران، برای «تفکر در آن و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن»، «انتخاب این برنامه» و «به کار بستن آن در زندگی» و «رسیدن به هدف خلقت خود»	
الف- درک راه صحیح زندگی و پیش رفتن در آن: از طریق تفکر در پیام الهی و کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها	
تعقل در پیام الهی - تنها دلیل ارسال انبیای الهی	
برخورداری از معرفت برتر - شرط بهتر پذیرفتن پیام الهی	
سخن امام کاظم(ع): برتر بودن در تعقل و تفکر - شرط دانایتر بودن به فرمان‌های الهی	
داشتن عقل کامل‌تر - شرط بالاتر بودن رتبه شخص در دنیا و آخرت	
راه دست یافتن به پاسخ سؤال‌های اساسی: در کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی	
نتیجه انتخاب هر برنامه دیگری غیر از برنامه خدا: «زیان دیدن» و «با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافتن» - به دلیل ناتوان بودن آن برنامه در پاسخ درست دادن به نیازهای برتر انسان	
مفهوم آیه شریفه: «رسلا مبشّرين و منذرین لئلا یکون للناس علی الله حجة بعد الرسل» - ارسال تعالیم الهی برای هدایت بشر از طریق پیامبران الهی برای اتمام حجت با مردم	

خلاصه کامل درس ۲

خداوند با لطف و رحمت خود، ما را هدایت کرد و راه مستقیم خوشبختی را در اختیار ما قرار داد.

- مضمون آیه ۱۳ شوری: فرستادن یک دین برای انسان‌ها و توصیه به همه پیامبران که آن را به‌پا دارید و در آن اختلاف نکنید.
- مضمون آیه ۱۹ آل عمران: دین نزد خدا اسلام است و علت مخالفت اهل کتاب با آن، آگاهانه و از روی رشک و حسد است.
- مضمون آیه ۷۸ حج: حضرت ابراهیم (ع) پدر معنوی مسلمانان است و آیین او اسلام است و او از قبل ما را مسلمان نامیده است.
- مضمون آیه ۶۷ آل عمران: بر خلاف ادعای یهودیان و مسیحیان، حضرت ابراهیم (ع) نه یهودی و نه مسیحی بود، بلکه حنیف و مسلمان بود.

دین به معنای راه و روش است و اسلام راه و روشی است که خداوند برای زندگی انسان‌ها برگزیده است.

- فطرت: «نوع خاص آفرینش» فطرت انسان: «آفرینش خاص انسان»، «ویژگی‌هایی خدادادی در اصل آفرینش وی» و «شناخته شدن انسان‌ها با این ویژگی‌های خاص» و ویژگی‌های فطری: ۱- برخورداری از سرمایه تفکر و اختیار ۲- دوست داشتن فضایل اخلاقی و بی‌بازی از رذائل اخلاقی ۳- گرایش به کمالات نامحدود ۴- داشتن میل به جاودانگی

- علت وحدانیت دین الهی و ارسال یک برنامه کلی برای رساندن انسان‌ها به هدف مشترک خلقت‌شان: وجود ویژگی‌های مشترک فطری
- محورهای اصلی دین واحد در عرصه اندیشه: درخواست تفکر در جهان آفرینش برای دستیابی به ایمان قلبی به: ۱- خدای یگانه و دوری از شرک ۲- نبوت و امامت ۳- معاد ۴- عادلانه بودن نظام هستی

- محورهای اصلی دین واحد در عرصه عمل: درخواست تلاش از انسان با ایمانی که کسب کرده برای: ۱- عبادت و بندگی خداوند با انجام واجبات دین و ترک محرمات ۲- کسب فضایل اخلاقی و دوری از رذایل اخلاقی ۳- بنا نمودن جامعه‌ای دینی براساس عدالت
- نتیجه دعوت انبیا و فراخواندن مردم به امور مشترک: یکسان بودن محتوای اصلی دعوت پیامبران و آوردن یک دین واحد
- تفاوت تعالیم انبیا: در برخی احکام فرعی متناسب با «زمان و سطح آگاهی مردم» و «نیازهای هر دوره» مانند تفاوت در شکل و تعداد نماز

- الف- تبلیغ دائمی و مستمر، لازمه «هانداری یک پیام» و علت «تبدیل شدن تعالیم الهی به سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم» و عامل «ناتوانی دشمنان دین در به راحتی کنار گذاشتن دین» است.

- ب- تحمل سختی‌ها در تبلیغ دین توسط انبیای الهی، برای «جاودان ماندن و گسترش یافتن خداپرستی، عدالت‌طلبی و کرامت‌های اخلاقی در میان انسان‌ها» و «از بین رفتن شرک، ظلم و رذایل اخلاقی»

- ۱- این مورد، باعث بعثت پیامبران جدید در هر دوره‌ای، برای «بیان اصول ثابت دین الهی در خور فهم و اندیشه انسان‌های دوران خود» و «سخن گفتن متناسب با درک آنان» بوده است.

- ۲- سخن گفتن هر پیامبری درباره توحید، معاد، عدالت، عبادت خداوند و مانند آن، در سطح درک و فهم مردم زمان خود
- ۳- سخن پیامبر (ص): «أنا معاشر الانبیاء امرنا ان نكلّم الناس علی قدر عقولهم ...»

۳- تحریف تعلیمات پیامبر پیشین: معلول و نتیجه «ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی» و «عدم توسعه کتابت»

- الف- آمادگی جوامع مختلف برای «دریافت و حفظ کامل‌ترین برنامه زندگی» و «پاسخ به نیازهای خود به کمک آن»

- ب- «آغاز نهضت علمی و فرهنگی بزرگ» و «ظهور دانشمندان و عالمان فراوان»، با ورود اسلام به سرزمین‌های دیگر.

- ۲- حفظ قرآن کریم: نتیجه: «تلاش و کوشش مسلمانان در دوره‌های مختلف»، «عنایت الهی» و «اهتمام پیامبر (ص) در جمع‌آوری و حفظ قرآن»
- از تحریف: و عامل: بی‌نیاز بودن قرآن از «تکمیل و تصحیح» و «جاودانه ماندن آن» است.

۳- وجود امام معصوم پس از پیامبر (ص): سبب «تداوم مسئولیت‌های پیامبر، به جز دریافت وحی» و «کمبود نداشتن جامعه از جهت رهبری و هدایت»

- توضیح: شرط ماندگار بودن یک دین، توانایی پاسخ دادن به «همه سؤال‌ها و نیازهای انسان‌ها» و «در همه مکان‌ها و زمان‌ها» است.

- نیازهای ثابت: در همه زمان‌ها برای بشر وجود داشته و اسلام برای آنها قوانین ثابتی دارد.
- نیازهای متغیر: پاسخ‌گویی به نیازهای ثابت خود، با استفاده از روش‌ها و شیوه‌های مختلف و متغیر مانند شیوه داد و ستد و شیوه تأمین امنیت.
- استخراج قوانین مورد نیاز جامعه درباره بانکداری، اسکناس، خرید توسط فقها

- ویژگی‌ها: «خاصیت انطباق و تحرک دادن به قوانین اسلامی»، «تسلط داشتن بر همه احکام و مقررات اسلامی» و «مانند بازرسان عالی احکام و مقررات را تحت نظر و کنترل داشتن»
- مثال: «لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَام»

آمدن پیامبر جدید: نشانگر اینکه بخشی از تعلیمات پیامبر قبلی، اکنون نمی‌تواند پاسخ‌گوی نیازهای مردم باشد.

وجود چند دین در یک زمان: نشانه «ایمان نیارودن پیروان پیامبر قبلی به آخرین پیامبر» و «سرپیچی از فرمان خدا و عدم پیروی از پیامبران گذشته»

چرا «و من یتغی غیر الاسلام دینا فلن یقبل منه و هو فی الآخرة من الخاسرین؟» زیرا از بین کتاب‌های آسمانی، تنها «محتوای قرآن کریم به طور کامل از جانب خداست» و «انسان‌ها آن را کم و زیاد نکرده‌اند» و «با اطمینان خاطر می‌توان از آن پیروی کرد.»

تشبیه انبیا به فروشندگان کالا، به چند دینی و تشبیه آنان به معلمان یک مدرسه، به یکی بودن دین الهی می‌انجامد.

خلاصه کامل درس ۳

- ← تفاوت قرآن کریم با سایر کتاب‌های آسمانی: هم کتاب است و هم گواه و دلیل نبوت
- ← تعریف معجزه: کارهای خارق‌العاده پیامبر با تأیید و اذن خداوند برای اثبات نبوت خود
- ← تعبیر قرآن کریم درباره کارهای خارق‌العاده پیامبران: «آیت» یعنی نشانه و علامت نبوت
- ← معجزه تعبیر اندیشمندان اسلامی درباره کارهای خارق‌العاده انبیا: «معجزه»، زیرا عجز و ناتوانی سایر افراد در این امور آشکار می‌شود.
- ← ویژگی‌های معجزه آخرین پیامبر برای جاودانه ماندن تا قیامت:
 - ۱- اعتراف مردم زمان خودش به معجزه و فوق توان بشری بودن آن
 - ۲- تأیید معجزه بودن آن توسط آیندگان.
- ← تدبیر الهی برای جاودانه ماندن قرآن کریم: قرآن کریم را از جنس کتاب قرار داد، کتابی که هیچ کس توان آوردن مانند آن را ندارد.
- ← مراحل تحدی:
 - ۱- ابتدا پیشنهاد آوردن کتابی همانند آن ۲- در مرحله بعد: پیشنهاد آوردن ده سوره، برای نشان دادن عجز و ناتوانی آنها
 - ۳- در آخر: پیشنهاد آوردن یک سوره، برای اثبات نهایت عجز و ناتوانی آنان (ام یقولون افتراه قل فأتوا بسورة مثله)
- ← تحدی و برخورد مخالفان:
 - مفهوم آیه: «لا یأتون بمثله و لو کان بعضهم لبعض ظهیرا»
 - ۱- عجز و ناتوانی ابدی مخالفان از انس و جن، در آوردن سوره‌ای همانند قرآن کریم
 - ۲- جاودانه بودن اعجاز قرآن کریم
- ← برخورد مخالفان:
 - نتیجه تلاش مخالفان در به زیر سؤال بردن عظمت قرآن ← ناتوانی آنان در آوردن سوره‌ای حتی به اندازه سوره «کوثر»
 - آسان‌ترین راه برای غیر الهی نشان دادن اسلام و قرآن ← آوردن سوره‌ای مشابه یکی از سوره‌های قرآن (قل فأتوا بسورة مثله)
- ← متن‌های ارائه شده:
 - برای افراد غیر متخصص ← ممکن است بی‌عیب جلوه کند.
 - برای افراد متخصص ← هیچ کدام مورد قبول واقع نشده‌اند و همگی فراموش شده‌اند.
- ← اعجاز لفظی:
 - ۱- «بیان معارف ژرف و عمیق قرآن به بهترین وجه» و «جذب دل‌های آماده به سوی حق»، با انتخاب زیباترین و مناسب‌ترین کلمات و عبارات‌ها
 - ۲- درک متفاوت بودن آیات قرآن کریم با سایر کلام‌ها به محض خواندن آن، برای هر کس با زبان عربی آشنا باشد.
 - ۳- مورد توجه همگان حتی مخالفان قرار گرفتن زیبایی‌های لفظی قرآن کریم
 - ۴- منع کردن شنیدن آیات قرآن کریم و مجازات شنوندگان توسط سران مشرکان
 - ۵- نفوذ خارق‌العاده قرآن کریم در افکار و نفوس در طول تاریخ و مسلمان شدن بسیاری از مردم به خصوص ادیبان و دانشمندان تحت تأثیر آن.
- ← توضیح:
 - الف- ویژگی‌های قرآن کریم از نظر محتوا و مطالب، که نشانگر عدم تراوش آن از قلم هیچ اندیشمندی است، چه رسد به شخصی که «امی» بوده.
 - ب- درک و فهم این جنبه از اعجاز، برای کسانی که زبان قرآن را نمی‌دانند و فقط از ترجمه‌ها استفاده می‌کنند.
- ← الف انسجام:
 - ۱- «تفاوت بودن آثار اولیه دانشمندان و متفکران با آثار دوران پختگی آنها» و نبودن این ویژگی در قرآن
 - ۲- «وجود نداشتن تجدید نظر و اصلاح در آیات قرآن همانند نوشته‌های بشری»
- ← درونی، در عین نزول تدریجی:
 - ۳- «درباره موضوعات متنوع سخن گفتن در عین عدم تعارض و ناسازگاری در بین آیات قرآن»
 - ۴- «آیات قرآن دقیق‌تر از اعضای یک بدن یا یکدیگر هماهنگی دارند و همدیگر را تأیید می‌کنند.»
 - ۵- آیه شریفه: «افلا یتدبرون القرآن و لو کان من عند غیر الله لوجدوا فیه اختلافا کثیرا»
- ← اعجاز محتوایی و انواع آن:
 - ۱- «مبارزه شدید با آداب جاهلی و رسوم خرافی» ۲- «پرداختن به اصلاح جامعه» ۳- «سخن گفتن از موضوع‌هایی مانند عدالت خواهی (لیقوم الناس بالقسط)، علم‌دوستی، معنویت و حقوق برابر انسان‌ها» ۴- تأکید قرآن کریم به تعقل، تفکر و علم‌دوستی
 - ۵- نام بردن از کلماتی که به تفکر و علم مربوط می‌شوند، مانند: «علم، گوش دادن، توجه کردن، عقل، فکر کردن، قلم و کتاب»
 - ۶- وجود آیات متعددی در نكوهش چهل، غفلت و تعقل نکردن ۷- بیان کرامت زن و تساوی وی با مرد، مانند: «حیات پاکیزه بخشیدن به زن و مرد مؤمن و نیکوکار» و «ضایع نکردن عمل هیچ مرد و زنی»
- ← (ج) جامعیت و همه جانبه بودن:
 - ۱- «سخن گفتن در مورد همه مسائل مهم و حیاتی انسان که در هدایت به سوی کمال بدان نیاز دارد.»
 - ۲- «فقط از امور معنوی یا آخرت و رابطه انسان با خدا سخن نگفتن»
 - ۳- «سخن گفتن از زندگی مادی و دنیوی انسان، مسئولیت‌های اجتماعی و رابطه وی با انسان‌های دیگر»
 - ۴- امام باقر (ع): «خداوند آنچه را که امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد، در کتابش (قرآن) آورده است.»
- ← (د) ذکر نکات علمی بی‌سابقه:
 - ۱- حرکت زمین: تشبیه زمین به «ذلول : شتری که به گونه‌ای حرکت می‌کند که سوار خود را نمی‌آزارد.»
 - ۲- انبساط جهان: آیه شریفه: «و السّماء بیناها بأید و إنّا لموسعون»
- ← اُمی بودن پیامبر اکرم (ص):
 - مفهوم بیت: «نگارمن که به مکتب نرفت و خط ننوشت / به غمزه مسأله آموز صد مدرّس شد»
 - بی‌اثر کننده تردید شکاکان نبوت در آیه: «و ما کنت تتلو من قبله من کتاب و لا تخطّه بيمينک إذا لا ترات المبطلون»

خلاصه کامل درس ۴

۱- دریافت کامل آیات قرآن از فرشته وحی و رساندن آن بدون کم یا زیاد شدن به مردم» و «انجام این مسئولیت به طور کامل»	۱- دریافت و ابلاغ وحی	مسئولیت‌های پیامبر (ص)
۲- سخن عبدالله بن مسعود: «فراگرفتن ده آیه از پیامبر (ص)» تفکر در معنای آن و عمل به آن		
۳- «مأمور شدن کاتبان وحی به نوشتن قرآن» و «حفظ با اشتیاق آیات توسط حافظان وحی» و «اولین و برترین آنها، امام علی (ع)»		
۴- بیان کلیات احکام مانند نماز، روزه، و ... در قرآن کریم		
۱- تعلیم و تبیین آیات، برای «دست‌یافتن مردم به معارف بلند این کتاب» و «فهم جزئیات احکام» و «آموختن شیوه عمل کردن به آن»	۲- تعلیم و تبیین و تعلیم قرآن	
۲- «اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی» گفتار و رفتار پیامبر (ص)		
۳- «پی‌بردن به معنای واقعی بسیاری از معارف قرآن» و «آموختن شیوه انجام دستورات قرآن»، با مراجعه به گفتار و رفتار پیامبر (ص)		
۴- انجام بسیاری از وظایف خود که کلیات آنها در قرآن آمده مانند نماز و روزه و ... مطابق با گفتار و رفتار رسول خدا (ص)		
۵- «اولین و بزرگ‌ترین «معلم» قرآن» پیامبر اسلام (ص)		
۱- مسئولیت ولایت (به معنای سرپرستی و رهبری) بر جامعه	۳- ولایت ظاهری	
۲- هجرت به مدینه و پی‌ریزی حکومتی بر مبنای قوانین اسلام با کمک انصار و مهاجران		
۳- مطابق روایات، بنای اسلام بر پنج پایه (نماز، زکات، روزه، حج و ولایت) که مهم‌ترین پایه آن ولایت است.		
۴- حدیث: «بنی الاسلام علی خمس علی الصلاة و الزكاة و الصوم و الحج و الولاية و لم یبدأ بشيء کما نودی بالولاية»		
۱- «توجه کامل اسلام به فرد و به زندگی اجتماعی»، «جنبه اجتماعی دادن به برخی احکام فردی، همچون عبادت»	۱- ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام:	دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی
۲- «بنای جامعه‌ای برپایه عدل توسط مردم»، از اهداف ارسال پیامبران که تحقق آن، نیازمند یک نظام حکومتی سالم است.		
۳- ممکن نیست تعیین یک هدف (لیقوم الناس بالقسط) برای ارسال پیامبر خود، بدون توجه به ابزار و شیوه رسیدن به آن (حکومت)		
۴- اجرای احکام اجتماعی قرآن کریم (خمس، زکات، امر و نهی، مبارزه با ظلم، جهاد)، بدون «تشکیل حکومت» امکان‌پذیر نیست.		
۵- آیه: «لقد أرسلنا رسلنا بالبینات و أنزلنا معهم الکتاب و المیزان لیقوم الناس بالقسط»		
۶- این سخن امام خمینی: «مذهب اسلام هم‌زمان با این که به انسان می‌گوید که خدا را عبادت کن و چگونه عبادت کن...»		
۱- ضرورت و وجوب اطاعت از دستورهای خداوند و کسانی که خود او معین کرده به دلیل ولایت حقیقی خداوند.	۲- پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت:	
۲- صحیح بودن اجرای هر قانون و پیروی از هر کس تا زمانی که به قانون و فرمان الهی باز گردد.		
۳- کسانی که برخلاف فرمان الهی، به مردم فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند، طاغوت بوده و پیروی از آنها حرام است.		
۴- لزوم وجود حکومتی غیر طاغوتی در جامعه برای اجرای دستوراتی که در قرآن و روایات آمده است.		
۵- آیه: «... یریدون أن یتحاکموا إلی الطاغوت و قد أمروا أن یکفروا به و یرید الشیطان أن یضلهم ضلالا بعیدا»		
۶- این سخن امام خمینی: «هر نظام سیاسی غیر اسلامی، نظامی شرک‌آمیز است، چون حاکمش «طاغوت» است، ...»		
الف- همان سرپرستی و رهبری معنوی انسان‌هاست که مرتبه‌ای برتر و بالاتر از ولایت ظاهری می‌باشد.	چیستی و چگونگی رسیدن به آن:	ولایت معنوی رسول خدا (ص)
ب- «توانایی مشاهده عالم غیب و ماورای طبیعت»، به واسطه «انجام وظایف عبودیت و بندگی و حرکت در مسیر قرب الهی»		
ج- تصرف در عالم خلقت به اذن الهی، مانند: «شفا بخشیدن به بیمار»، «دور کردن بلایی از شخص یا جامعه» و «برآورده ساختن حاجات مردم در صورتی که صلاح آنها در آن باشد».		
۱- هدایت دل‌های آماده توسط پیامبر (ص) از طریق امداد غیبی و الهامات، نه از طریق آموزش معمولی و عمومی	۲- هدایت معنوی:	
۲- میزان بهره‌مندی انسان‌ها از هدایت معنوی، متناسب با «درجه ایمان و عمل آنان» است.		
۳- نمونه‌ای کامل از هدایت معنوی، در رفتار رسول خدا (ص) با حضرت علی (ع) قابل مشاهده است.		
۴- امام علی (ع) از دوران کودکی، تحت تربیت پیامبر (ص) و با استعداد بی‌نظیر خود، مراتب کمال را در ایمان و عمل به سرعت پیمود.		
۵- این سخن امام علی (ع): «روزی رسول خدا (ص) هزار باب از علم را به رویم گشود که که از هر کدام، هزار باب دیگر گشوده می‌شد.»		
۴- آموزش علوم به حضرت علی (ع) از طریق آموختن معمولی نبود، بلکه به صورت الهام بر روح و جان ایشان بوده است.		
لازمه «به درستی انجام گرفتن مسئولیت پیامبری» و «پذیرفتن گفته‌ها و هدایت‌های او از سوی مردم»، عصمت از گناه و اشتباه است.	جایگاه عصمت	
عدم اعتماد مردم به پیامبر و پیروی نکردن از او نتیجه احتمال دادن گناه و اشتباه برای یک پیامبر است.		
۱- به درستی نرسیدن دین الهی به مردم	۲- سلب شدن امکان هدایت مردم	عصمت پیامبر اکرم (ص)
۱- امکان انحراف در تعلیم الهی	۲- سلب شدن اعتماد مردم به دین	
۱- امکان انجام کارهایی مخالف فرمان خدا	۲- سرمشق گرفتن مردم از او و گمراه شدن	
مفهوم آیه: «الله أعلم حیث یجعل رسالته»: علم الهی به عصمت پیامبران، علت انتخاب شدن آنان به مقام نبوت است.		
گناه برای انبیای الهی مشاهده حقیقت گناه و علم به اینکه ارتکاب گناه عامل دور شدن از لطف و رحمت الهی است.	علت عصمت از	
اشتباه برای انبیای الهی برخورداری آنان از بینش عمیق است.		
تفاوت عصمت پیامبران با انسان‌ها: ما در برخی گناهان معصوم هستیم اما پیامبران در مورد همه گناهان عصمت دارند.		

قدرشناسی از
پیامبر اکرم (ص)

- «معجزه بزرگ پیامبر اسلام (ص): بنا نهادن جامعه‌ای با ایمان به خدا و به دور از شرک در سرزمینی بیگانه از ارزش‌های انسانی
- «وظیفه مسلمانان: قدردانی از مجاهدت‌های پیامبر (ص) از طریق اتحاد و همدلی با یکدیگر و جلوگیری از بی‌اثر کردن زحمات ایشان توسط دشمنان اسلام
- «نقشه دشمنان: ایجاد اختلاف بین مسلمانان و بزرگ جلوه دادن اختلافات معمولی اقوام و مذاهب اسلامی
- «از نتایج این اختلاف‌ها: تجزیه کشورهای بزرگ اسلامی به کشورهای کوچک در سده اخیر» برای «سلطه بر آنها و به تاراج بردن ذخایر آنان»
- «اقدام امام خمینی (ره): استفاده از هر فرصتی برای دعوت مسلمانان به وحدت: «به‌پا خیزید و در زیر پرچم توحید و در سایه تعلیمات اسلام مجتمع شوید...»

برنامه‌ای
برای وحدت
مسلمانان

- ۱- خودداری از اهانت به مسلمانان: به این منظور شایسته است: «ارتقا بخشیدن به اعتقادات خود با دانش و استدلال»، برای «سخن گفتن با دیگر مسلمانان بر اساس معرفت و استدلال» و «بیان اعتقادات خود به نحو صحیح و بدون دعوا و ناسزاگویی»
- ۲- دفاع از مظلومان: «با روش‌های درست» و «تلاش برای رهایی آنان از ظلم» و عمل به این سخن رسول خدا (ص): «هر کس فریاد دادخواهی مظلومی را که از مسلمانان یاری می‌طلبد بشنود، اما به یاری آن مظلوم برخیزد، مسلمان نیست.»
- ۳- شناخت افراد به ظاهر مسلمان: آنها دشمنان اسلام مانند صهیونیست‌ها را دوست و برخی مسلمانان را دشمن معرفی می‌کنند، به طوری که مردم عادی به تدریج با دشمنان واقعی اسلام دوستی کنند و با گروهی از مسلمانان، دشمنی بورزند.

سوالات تألیفی / خط به خط و مفهومی /

۱۱۹۵- با توجه به آیات قرآن، خداوند چه مسئولیت‌ها و وظایفی را در مدت ۲۳ سال رسالت رسول اکرم (ص) بر عهده ایشان گذاشته بودند؟

- ۱ دریافت و ابلاغ وحی - تعلیم و تبیین تعلیم دین - ولایت معنوی
- ۲ دریافت و اجرای وحی - تبیین تعلیم دین - ولایت معنوی
- ۳ دریافت و ابلاغ وحی - مرجعیت دینی - ولایت ظاهری
- ۴ دریافت و ابلاغ وحی - مرجعیت دینی - ولایت ظاهری

۱۱۹۶- اولین مسئولیت رسول گرامی اسلام (ص) به عنوان آخرین فرستاده الهی، در کدام گزینه آمده است؟

- ۱ گفتار و رفتار ایشان، اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی است.
- ۲ این مسئولیت را به‌طور کامل انجام داد و همه آیات قرآن کریم را برای مردم خواند.
- ۳ بسیاری از دستوراتی که در قرآن کریم آمده بود را به اجرا در آورد.
- ۴ یکی از اهداف رسالت ایشان آن بود که مردم، جامعه‌ای بر پایه عدل بنا کنند.

۱۱۹۷- پس از دریافت کامل آیات قرآن از فرشته وحی و رساندن بدون ذره‌ای کم یا زیاد آنها به مردم، رسول اکرم (ص) در راستای آن چه اقدامی انجام دادند؟

- ۱ نویسندگانی را مأمور نوشتن قرآن نمود و عده زیادی نیز با اشتیاق، آیات قرآن را فرا می‌گرفتند و در سینه خود حفظ و به آن عمل می‌کردند.
- ۲ به انجام وظیفه تعلیم و تبیین قرآن کریم پرداختند تا مردم بتوانند به معارف بلند این کتاب آسمانی دست یابند.
- ۳ نماز، روزه، حج و بسیاری دیگر از وظایف مسلمانان را که کلیات آن‌ها در قرآن کریم آمده، مطابق گفتار و رفتار خود تعیین کردند.
- ۴ تا آنجا که مقدور بود، به برخی احکام فردی همچون عبادت نیز جنبه اجتماعی دادند.

۱۱۹۸- از وظایفی که خداوند متعال بر عهده رسول خدا (ص) نهاده بود، کدام مسئولیت توسط آن حضرت به‌طور کامل انجام شد؟

- ۱ آموزش شیوه عمل کردن به جزئیات احکام و قوانینی که در قرآن آمده بود. ۲ کلیات بسیاری از وظایفی که در قرآن کریم آمده بود را به اطلاع مردم رساندند.
- ۳ حکومتی را که بر مبنای قوانین اسلام اداره می‌شد، پی‌ریزی نمود. ۴ به مرتبه‌ای از کمال نائل شد که به اذن الهی می‌توانست در عالم خلقت تصرف نماید.

۱۱۹۹- عبدالله بن مسعود، یکی از یاران بنام پیامبر اسلام (ص)، در خصوص یادگیری آیات قرآن از رسول اکرم (ص)، چه می‌گوید؟

- ۱ ما یک سوره از قرآن را از پیامبر فرا می‌گرفتیم و بعد از تفکر در معنای آن و عمل به آن، بار دیگر برای یاد گرفتن آیات بعدی، نزد پیامبر می‌رفتیم.
- ۲ ما ده آیه از قرآن را از پیامبر فرا می‌گرفتیم و بعد از حفظ نمودن و نوشتن آن، بار دیگر برای یاد گرفتن سوره بعدی، نزد پیامبر می‌رفتیم.
- ۳ ما یک سوره از قرآن را از پیامبر فرا می‌گرفتیم و بعد از حفظ نمودن و نوشتن آن، بار دیگر برای یاد گرفتن سوره بعدی، نزد پیامبر می‌رفتیم.
- ۴ ما ده آیه از قرآن را از پیامبر فرا می‌گرفتیم و بعد از تفکر در معنای آن و عمل به آن، بار دیگر برای یاد گرفتن آیات بعدی، نزد پیامبر می‌رفتیم.

۱۲۰۰- کدام عبارت، در راستای انجام اولین مسئولیت و وظیفه پیامبر اسلام (ص) در امر هدایت نمی‌باشد؟

- ۱ بعد از اینکه یاران پیامبر (ص) در معنای آیات تفکر می‌کردند و به آن عمل می‌نمودند، برای یاد گرفتن آیات بعدی، نزد پیامبر می‌رفتند.
- ۲ ما بسیاری از وظایف خود را که کلیات آن‌ها در قرآن کریم آمده، مطابق گفتار و رفتار رسول خدا (ص) انجام می‌دهیم.
- ۳ پیامبر اکرم (ص) این مسئولیت را به‌طور کامل انجام داد و همه آیات قرآن کریم را برای مردم خواند.
- ۴ اولین و برترین کاتب و حافظ قرآن کریم، حضرت علی (ع) بود.

۱۲۰۱- این اقدامات: «امر به نوشتن آیات قرآن» و «آموزش شیوه عمل کردن به احکام و قوانینی که در قرآن آمده بود»، به ترتیب، با کدام یک از مسئولیت‌های پیامبر اسلام (ص) در ارتباط است؟

- ۱ دریافت و ابلاغ وحی - اجرای قوانین الهی
- ۲ مرجعیت دینی - تعلیم و تبیین تعلیم قرآن
- ۳ مرجعیت دینی - اجرای قوانین الهی
- ۴ دریافت و ابلاغ وحی - تعلیم و تبیین تعلیم قرآن

۱۲۰۲- کدام یک از وظایف نبی اکرم (ص)، مربوط به دومین مسئولیت رسالت ایشان است و دلیل انجام آن چیست؟

- ۱ تعلیم و تبیین قرآن کریم - دست یافتن مردم به معارف بلند کتاب آسمانی
- ۲ امر به تفکر و عمل به آیات قرآن - جلوگیری از فراموش شدن آیات قرآن و برای حفظ آنها
- ۳ تعلیم و تبیین قرآن کریم - جلوگیری از فراموش شدن آیات قرآن و برای حفظ آنها
- ۴ امر به تفکر و عمل به آیات قرآن - دست یافتن مردم به معارف بلند کتاب آسمانی

بررسی تداوم مسئولیت‌ها:	مسئولیت اول: پایان پذیرفتن دریافت و ابلاغ وحی با ختم نبوت و بی‌نیاز بودن از کتاب جدید	وضعیت مسئولیت‌های رسالت، پس از پیامبر (ص)
مسئولیت دوم و سوم: مطرح شدن سه فرض: ۱- سکوت قرآن و پیامبر (ص) درباره آنها ۲- اعلام پایان این دو مسئولیت ۳- سپردن آنها به جانشین خود		
دلایل بطلان فرض اول:	۱- هدایتگر بودن قرآن کریم در همه امور، بی‌تفاوت بودن به این دو مسئولیت مهم و تأثیرگذار در سرنوشت جامعه را رد می‌کند. ۲- آگاه‌ترین فرد نسبت به اهمیت این مسئولیت‌ها (پیامبر (ص))، نمی‌تواند از کنار چنین مسئله مهمی با سکوت و بی‌توجهی بگذرد. ۳- بی‌توجهی به این مسئله بزرگ، دلیلی بر نقص اسلام به عنوان کامل‌ترین دین الهی است.	
دلایل بطلان فرض دوم:	۱- گسترش اسلام به سرزمین‌های دیگر و ظهور فرقه‌های مختلف و پیدایش مسائل جدید، نیاز به این دو مسئولیت را افزایش داد. ۲- «حکومت و اداره جامعه» و «تعلیم و تربیت دین»، امری تمام‌شدنی نیست و نیاز جامعه به حاکم و معلم، همیشگی است.	
پذیرش فرض سوم:	۱- تنها این فرض، منطقی و قابل قبول است. ۲- رسول اکرم (ص) با تعیین جانشین خود به شکل امامت، مانع از تعطیل شدن این دو مسئولیت شده است.	
دلیل نیاز امام به عصمت: داشتن همه مسئولیت‌های پیامبر اکرم (ص) جز دریافت و ابلاغ وحی تا مردم به وی اطمینان کنند و راهنمایی‌های او را بپذیرند.		تعیین امام
تعیین و معرفی امام: فقط توسط خداوند است، به دلیل ناتوانی انسان‌ها در تشخیص فرد معصوم		
راه شناخت امام: تدبیر در آیات قرآن (ولایت، اطاعت، ابلاغ و تطهیر) و روایات پیامبر (ص)؛ (جابر، ثقلین، منزلت و غدیر) و مطالعه تاریخ اسلام (یوم الإنذار)		
۱- نزول آیه انذار	۱- آمدن فرمان «و انذر عشیرتک الاقرین» در حدود «سال سوم بعثت» برای پیامبر (ص) ۲- دعوت چهل تن از بزرگان بنی هاشم و «سخن گفتن با آنان درباره اسلام» و «کمک خواستن از آنان برای ترویج و تبلیغ اسلام» ۳- معرفی حضرت علی (ع) به عنوان «برادر، وصی و جانشین» خود پس از سه بار اعلام آمادگی و وفاداری او	
۲- آیه ولایت	آیه: «انما ولیکم الله و رسوله و الذین آمنوا الذین یقیمون الصلوة و یؤتون الزکاة و هم راکعون» ۱- مشخص شدن سه ویژگی برای ولی و سرپرست مسلمانان در این آیه: «ایمان»، «برپاداشتن نماز» و «دادن صدقه در حال رکوع» ۲- پس از باخبر شدن از محتوای آیه، مردم تکبیر گفتند و پیامبر اسلام (ص) ستایش و سپاس خداوند را به‌جا آورد. ۳- تعیین مصداق آیه ولایت، برای آن بود که «مردم به چشم خود ببینند و از زبان پیامبر بشنوند تا امکان مخفی کردن آن نباشد.»	
۳- آیه اطاعت	اطاعت همه‌جانبه از خدا و رسولش و امام در آیه: «یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم» ۱- تداوم دو مسئولیت مرجعیت دینی و ولایت ظاهری پس از رحلت پیامبر (ص) بر عهده صاحبان امر یا ۱۲ امام می‌باشد. ۲- نظام حکومت اسلامی، بر پایه امامت طراحی شده و تکلیف مسلمانان در مشکلات اجتماعی مراجعه به امام است. ۳- منظور از اولی الامر همان جانشینان پیامبر (ص) و ۱۲ امام است که نام آنها به صورت صریح و دقیق در حدیث جابر آمده است.	
۴- حدیث جابر	۱- حدیث جابر که در توضیح آیه اطاعت آمده، مصداق مرجعیت دینی پیامبر اسلام (ص) در بیان جزئیات یک حکم کلی است. ۲- سخن پیامبر به جابرین عبدالله انصاری: در هنگام پیری امام باقر (ع) را خواهی دید و هر وقت او را دیدی، سلام مرا به او برسان. ۳- این حدیث، «ایمان راسخ» را عامل عقیده بر امامت امام زمان (ع) در دوره طولانی شدن غیبت ایشان معرفی کرده است.	معرفی امام
۵- حدیث ثقلین	۱- «آنی تارک فیکم الثقلین»: بیان این حدیث به طور مکرر، از جمله در روزهای آخر عمر خود ۲- «کتاب الله و عترتی اهل بیتی»: مصداق ثقلین و لازم و ملزوم بودن قرآن و عترت ۳- «ما ان تمسکتکم بهما لن تضلوا ابدا»: بیانگر عصمت اهل بیت و مسدود بودن همیشگی راه ضلالت با تبعیت از ثقلین ۴- «و انهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض»: همیشگی بودن وجود معصوم در کنار قرآن	
۶- حدیث منزلت	۱- «انت منی بمنزلة هارون من موسی»: انتصاب امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (ع) به جانشینی رسول خدا (ص) و امامت ۲- «الا انه لابی بعدی»: بیانگر ختم نبوت	
۷- آیه ابلاغ	۱- مأموریت مهم پیامبر (ص)، اعلام جانشینی امام علی (ع) بود که اهمیت آن به اندازه اهمیت رسالت است. (و ان لم تفعل فما بلغت رسالته) ۲- در ابلاغ این مأموریت بزرگ الهی، خداوند خودش حفظ جان رسول خدا را تضمین می‌کند. (و الله یعضمک من الناس) ۳- انکار پیام الهی (حدیث غدیر) از روی کفر و لجajt، محروم شدن از هدایت الهی را به همراه دارد. (ان الله لایهدی القوم الکافرین) ۴- پس از نزول این آیه، مردم به این سؤال پیامبر (ص): «من اولی الناس بالمؤمنین من انفسهم»، پاسخ دادند که خدا و رسولش دانانترند.	
۸- حدیث غدیر	۱- در حدیث غدیر سخن از زعامت و جانشینی امام علی (ع) است. ۲- تبریک گفتن مردم به امام علی (ع) پس از بیان حدیث غدیر، نشانه علم مردم به مقام امامت و بیعت با ایشان می‌باشد. ۳- به جهت ارتباط میان حدیث غدیر و سؤال: «من اولی الناس بالمؤمنین من انفسهم»، «مولی» به معنای سرپرست است، نه دوست.	
عصمت ائمه اطهار (ع)	۱- آیه احزاب: «انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا»، به «عصمت اهل بیت» اشاره دارد. ۲- اهل بیت به معنای خاص، فقط شامل پنج نفر از خانواده پیامبرند. مطابق سخنان دیگر پیامبر (ص) امامان بعدی هم جزء اهل بیت هستند. ۳- چون اهل بیت (ع) معصومانند (علت)، سخن و عمل آنان، مطابق با دین و بیان‌کننده دستورات الهی است. ۴- پیامبر (ص) مدت‌ها اهل خانه فاطمه (ص) را با عنوان اهل بیت صدا می‌زد و آیه تطهیر را می‌خواند.	

خلاصه کامل درس ۶

اسوه های رهبری	۱۳ سال تلاش رسول خدا(ص) برای هدایت مردم مکه و سپس هجرت به مدینه و تشکیل حکومت به مدت ۱۰ سال
	الگو معرفی شدن ایشان در همه زمینه ها از جمله رهبری: «لقد کان لکم فی رسول الله أسوة حسنة» برای کسانی که: «یرجوا الله و الیوم الآخر و ذکر الله کثیرا» حضرت علی(ع)، «حکومت خود» و «آغاز اصلاحات مهمی در جامعه»، را بر اساس دستورات قرآن و سنت رسول خدا(ص) معرفی کردند.
۱- تلاش برای برقراری عدالت و برابری:	۱- «قاطعیت داشتن در اجرای این هدف»، «بنای جامعه ای عادلانه و بدون تبعیض که همه در برابر قانون الهی یکسان باشند».
	۲- «تقسیم مساوی درآمد بیت المال میان مسلمانان» و «فرق نگذاشتن میان عرب و غیر عرب».
	۳- «بردباری و ملایمت در حق شخصی خود» ولی «کوتاه نیامدن در برابر حقوق دیگران و مجازات متجاوزان در هر مقام».
	۴- «نپذیرفتن واسطه های مختلف در اجرای حکم سارق» و «تبعیض در اجرای عدالت را علت سقوط اقوام و ملل پیشین معرفی کردن».
	۵- اعلام «برابری همه در برابر قانون» و «برابری عرب و غیر عرب و سیاه و سفید» و «ایستادن در مقابل تعصبات قومی» برای اولین بار.
۲- محبت و مدارا با مردم:	۱- «پیامبر(ص) را پدر مهربان خود دانستن» و «پناه بردن به ایشان در سختی ها»، نتیجه رفتار محبت آمیز ایشان با مردم
	۲- بازداشتن یاران از گفتن عیب های دیگران نزد خود» به دلیل «علاقه به معاشرت با آنان با دلی پاک و خالی از کدورت».
	۳- «احترام گذاشتن به هر کس که به خانه ایشان می رفت»، «گاه ردای خود را زیر پای او پهن کردن» یا «او را بر جای خود نشان دادن».
	۴- «دراز نکردن پای خود در مقابل یاران» و «بودن در کنار آنان تا وقتی که نشستند»، «همراهی کردن با آنان اگر درباره آخرت حرف می زدند» و «هم سخن شدن با آنان از روی لطف و مهربانی در صورت سخن گفتن درباره خوردنی و آشامیدنی و سایر امور روزمره».
	۵- «منع نکردن یاران از خواندن شعر، یا از گذشته خود گفتن» ولی «مانع بحث شدن در صورت ارتکاب به کار حرامی مانند غیبت».
۳- سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم:	۱- «علاقه مند بودن به نجات مردم از گمراهی» و «سختی ها و آزارهای این راه او را از مردم دور نکردن».
	۲- سخن خدابه مسلمانان در مورد تلاش شبانه روزی پیامبر(ص) در هدایت شان: «رنج شما برای او سخت و دشوار بر [هدایت] شما حریص است».
	۳- «افزایش دشمنی سران قریش با ایشان» و «ساحر و جادوگر و دیوانه خواندن ایشان» و ... با وجود همه این دلسوزی ها و زحمات
	۴- سخن خداوند به پیامبر(ص) در مورد هدایت مردم با مهربانی و صبر و تحمل: «لعلک باخع نفسک ألا یكونوا مؤمنین».
	۵- سخن امام علی(ع) درباره تلاش بی پایان پیامبر: «پیامبر یک طبیب سیار بود، ... بیماران غفلت زده و سرگشته را درمان می کرد».
	۶- دعوت به حق و هدایت کسانی که با ایشان می جنگیدند و توصیه به مسلمانان در جنگ با متکبران: «مثله نکردن کافر، نکشتن کودکان و پیران و زنان، حیوانات حلال گوشت مگر در صورت نیاز به تغذیه، زهر آلود نکردن آب مشرکان و نسوزاندن مزارع و نخلستان ها».
	۷- توصیه پیامبر(ص) به مسلمانان در برخورد با کافر طالب حقیقت در میدان جنگ: «پناه دادن به او برای شنیدن کلام خدا، اگر پذیرفت، برادر دینی شماست و اگر نپذیرد رساندن او به جایی امن و سپس یاری جستن از خدا برای غلبه بر او».
۴- مبارزه با فقر و محرومیت:	۱- هم «مبارزه با فقر و تلاش برای بنای جامعه ای آباد و به دور از محرومیت» و هم «مخالفت با کوچک شمردن فقیران و بینوایان».
	۲- «تشویق مردم به کار و فعالیت» و «بیزاری بودن از بیکاری» و «مذمت کردن عبادت کنندگان بیکار».
	۳- «احترام زیاد به فقیران گذاشتن» و «اجازه ندادن که به خاطر فقر مورد بی توجهی و فراموش شدن واقع شوند»، «ثروت را ملاک برتری نشمردن»، «به آسانی با فقیران نشست و صمیمانه با آنها گفت و گو کردن» و «آنان پیامبر(ص) را همدل و همراز خود یافتن».
	۴- سخن آن حضرت به یاران خود با این مضمون که: «شخص سیر و بی توجه به همسایه گرسنه خود، به من ایمان نیاورده است».
دوران کودکی امام علی(ع):	الف- تولد در کعبه، ده سال قبل از بعثت - انتخاب نام «علی»، به پیشنهاد پیامبر و توسط پدرش - رفتن به خانه پیامبر در سه یا چهار سالگی
	ب- سخن امام علی(ع) در مورد این دوران: «بودن در کنار پیامبر - نشیندن دروغی در گفتار من و ندیدن رفتاری ناشایست از من - پیروی از ایشان همچون بچه از شیر گرفته شده که به دنبال مادرش می رود - برافراشتن روزانه پرچمی از خوی های نیکوی خود برای من و فرمان دادن به پیروی از آن - شنیدن آوای اندوهناک شیطان به دلیل ناامیدی از پرستش خود - وزیر پیامبر و هراینه بر راه خیر بودن».
فضایل امام علی(ع):	الف- سخنان پیامبر(ص) به جابرین عبدالله انصاری: «برادرم به سویتان آمد» و «رستگاری شیعیان و پیروان علی(ع) در قیامت» و بیان ۶ ویژگی امام علی(ع): «اولین ایمان آورنده به خدا، ... و سپس نازل شدن آیه: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِّ»
	ب- ارتباط میان حدیث: «علی مع القرآن و القرآن مع علی» با حدیث ثقلین
	ج- حدیث: «علی مع الحق و الحق مع علی» بیانگر عصمت از گناه و اشتباه امام علی(ع) و معیار تشخیص حق در اختلافات آینده
۱- عدالت بی مانند:	۱- ۲۵ سال کنار گذاشته شدن از حق خلافت - درخواست عمومی مردم و اتمام حجت بر ایشان - پذیرش حکومت
	۲- با الگو قرار دادن روش پیامبر(ص)، مبارزه با تبعیض و برقراری عدالت را سرلوحه کار خود قرار دادن
	۳- در مورد متجاوزان به بیت المال: «تنگ دنیا و عذاب آخرت را خریده اند - گرفتن حق مظلومان از آنها - تقسیم بالسویه بیت المال».
	۴- در پاسخ به اعتراض دریافت کنندگان ویژه و کلان: «عدم نافرمانی از خدا به اندازه گرفتن پوست جو از دهان موری».
۲- علم بی کمران:	۱- علم و معرفت، یکی از ابعاد شگفت انگیز شخصیت امیرالمومنین(ع) - از موضوعات مورد نیاز هدایت و سعادت انسان سخن گفته است.
	۲- کتاب «نهج البلاغه»، در بردارنده بخشی از سخنرانی ها، نامه ها و پندهای ایشان و حکایتگر این دانش بی مانند است.
	۳- بهره مند شدن دانشمندان بزرگ جهان اسلام از این کتاب و نوشتن شرح ها برای استفاده بیشتر مردم و درک نکات دقیق و عمیق آن
	۴- سخن ابن ابی الحدید در مقدمه شرح خود بر نهج البلاغه: «فروتر از قرآن و برتر از سخن از دیگر انسان ها».
	۵- شرح ابن ابی الحدید بر خطبه ۲۲۱: «ایجاد شگفتی و بیداری عمیقی در من - سخن گفتن درباره مرگ و آخرت».
	۶- دانش امام علی(ع) متصل به دانش پیامبر(ص) و دانش پیامبر(ص) برگرفته از وحی: «انا مدینه العلم و علی بابها فمن اراد العلم فلیأتها من بابها».
	۷- سخن امام علی(ع): «در صورت سؤال از پیامبر(ص)، پاسخ می داد و در صورت سکوت، از دانش خود مرا بهره مند می ساخت».

پیام عبارت: «و ما محمد إلا رسول قد خلت من قبله الرسل»: پیامبران الهی مؤید و مصدق یکدیگر بوده‌اند. پیام عبارت: «أفان مات أو قتل انقلبتم على أعقابكم»: مهم‌ترین خطر پس از رحلت پیامبر اسلام (ص)، بازگشت به ارزش‌های دوران جاهلیت است. پیام عبارت: «و من ينقلب على عقبيه فلن يضر الله شيئا»: بازگشت مسلمانان به دوران جاهلیت، هیچ ضرری به خدا نمی‌رساند. پیام عبارت: «و سيجزي الله الشاكرين»: سپاسگزاری واقعی نعمت رسالت، زندگی براساس همان برنامه‌ای است که پیامبر از سوی خداوند ارائه کرده است.	تدبر در قرآن	
نتیجه وقوع حوادثی پس از رحلت پیامبر (ص): خروج رهبری جامعه از مسیر تعیین شده پیامبر (ص) و تحقق نیافتن حکومت بر مبنای امامت پیامد خروج رهبری از مسیر امامت: ۱- نبودن قدرت و امکانات لازم برای امامان (ع) برای اجرای همه‌جانبه مسئولیت‌های خود ۲- با وجود جنگ با عهدشکنان و دشمنان داخلی، عرضه عالی‌ترین نمونه حکومت توسط امام علی (ع) به مدت ۴ سال و ۹ ماه ۳- رسیدن حکومت به معاویه ویژگی آنان: ۱- مبارزه سرسختانه با پیامبر اکرم (ص) در زمان رسالت ایشان ۲- تسلیم شدن از روی ناچاری در هنگام فتح مکه ابوسفیان: ۱- رهبر مشرکان بود. ۲- حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر (ص) به ناچار تسلیم و به ظاهر، اعلام مسلمانی کرد. معاویه: ۱- پسر ابوسفیان ۲- به راه انداختن جنگ صفین ۳- رسیدن به حکومت در سال ۴۰ هجری با بهره‌گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن (ع) ۴- تبدیل خلافت رسول خدا (ص) به سلطنت ۵- قرار دادن یزید به جانشینی خود بر خلاف تعهد داده شده به مسلمانان یزید: ۱- انجام هر کار زشت و ناپسند ۲- به بازی و سُخره گرفتن احکام خداوند، مانند نماز ۳- آشکارا شراب خوردن، سگ بازی و میمون‌بازی کردن ۴- به شهادت رساندن امام حسین (ع) و فرزندان و یارانش ۵- و به عنوان اسیر، در شهرها گرداندن خانواده ایشان	رهبری مسلمانان پس از پیامبر (ص) خلاصه‌ای از رخداد های عصر امامان (ع) بنی امیه پیش‌بینی امام علی (ع): بنی عباس	
علت پیروز شدن شامیان: اطاعت سریع از زمامدارشان در مسیر باطل و بی‌اعتنایی و کندی یاران امام نسبت به ایشان آنچه قلب انسان را به درد می‌آورد: اتحاد شامیان در مسیر باطل و تفرقه یاران امام در مسیر حق نتیجه حکومت امویان: ۱- حلال شمردن حرام‌ها در اثر ستمگری و حکومت آنان ۲- سخت شدن زندگی بر دین‌خواهان و دنیاطلبان ویژگی آنان: ۱- خود را آموزادگان پیامبر (ص) دانستن ۲- گرفتن قدرت را از بنی‌امیه به نام اهل‌بیت (ع) ۳- ادامه دادن روش سلطنتی بنی‌امیه ۴- فروگذار نکردن از چیزی در ظلم و ستم به اهل‌بیت پیامبر (ص) عامل بقای اسلام در این شرایط: ۱- تحول معنوی ایجاد شده در زمان پیامبر (ص) ۲- وجود قرآن و ائمه اطهار (تقلین) صدر فرمان ممنوعیت نوشتن احادیث: بعد از رحلت پیامبر (ص)، راه نگهداری و انتقال حدیث از طریق به حافظه سپردن بود. نتایج نامطلوب نگهداری و انتقال حدیث از طریق به حافظه سپردن: ۱- «افزایش احتمال خطا در نقل احادیث»، «امکان کم و زیاد شدن عبارت‌ها» یا «فراموش شدن اصل حدیث» ۲- ایجاد شرایط «جعل یا تحریف حدیث بر اساس اغراض شخصی» یا «خودداری از ذکر برخی احادیث به نفع حاکمان ستمگر» ۳- «بی‌پرهیز ماندن بیشتر مردم و محققان از یک منبع مهم هدایت» و به ناچار، «دخالت دادن سلیقه شخصی در احکام دینی و گرفتار شدن به اشتباهات بزرگ» تأثیر برداشته شدن ممنوعیت نوشتن احادیث در سال‌های بعد: «قابل تشخیص نبودن احادیث صحیح از غلط به سادگی» به دلیل «عدم حضور اصحاب پیامبر (ص) در میان مردم» تأثیر ممنوعیت نوشتن احادیث بر شیعیان: پیش نیامدن اوضاع نابسامان حدیث برای آنان، به دلیل حفظ احادیث نزد امامان (ع)	۱- ممنوعیت از نوشتن احادیث پیامبر اکرم (ص): مشکلات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی پس از رسول خدا (ص) ۲- تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث: ۳- ارائه الگوهای نامناسب: ۴- تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت:	
۱- «فرصت‌طلبی از شرایط برکناری امام معصوم» و «تفسیر و تعلیم آیات قرآن و معارف اسلامی، مطابق با افکار خود و موافق با منافع قدرتمندان»، توسط برخی از عالمان وابسته به حکومت و گروهی از علمای به ظاهر مسلمان شده اهل کتاب (کعب‌الاحبار) ۲- نشستن برخی از این علما در مساجد و نقل داستان‌های خرافی درباره پیامبران ۳- راه یافتن این مطالب به کتاب‌های تاریخی و تفسیری و سبب گمراهی بسیاری از مسلمانان الف- دنباله‌روی عموم مردم در اعتقادات و عمل خود از شخصیت‌های برجسته جامعه و اسوه قرار دادن آنها ب- تربیت انسان‌های آزاده، باایمان و شجاع چون امام علی (ع)، مقداد، عمار، ابوذر و سلمان در زمان اسوه بودن رسول خدا (ص) ج- تلاش حاکمان وقت برای ۱- «در انزوا قرار دادن شخصیت‌های اصیل اسلامی، به خصوص اهل بیت (ع)» ۲- «به جایگاه برجسته رساندن افراد به دور از معیارهای اسلامی در اندیشه و عمل و اخلاق» ۳- «و معرفی آنان به عنوان راهنمای مردم»	۲- تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث: ۳- ارائه الگوهای نامناسب:	
۱- ورود جاهلیت در لباسی جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان مدتی پس از رحلت رسول خدا (ص) ۲- «منزوی شدن شخصیت‌های باتقوا، جهادگر و مورد احترام و اعتماد پیامبر (ص)» و «منزلت یافتن طالبان قدرت و ثروت» ۳- «عوض کردن تدریجی مسیر حکومت» و «ساختن کاخ‌های بزرگ و مجلل برای خود و اطرافیان‌شان» و «انباشته کردن خزائن خود از جواهرات گران‌قیمت» توسط حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس ۴- «تبدیل شدن جامعه مؤمن و فداکار عصر پیامبر اکرم (ص) به جامعه‌ای راحت‌طلب، تسلیم و بی‌توجه به سیره و روش پیامبر اکرم (ص)»، نتیجه این تغییر مسیر بود. ۵- «روبرو شدن ائمه اطهار (ع) با مشکلات زیادی» و اینکه «نتوانند مردمان آن دوره را با خود همراه کنند»، نتیجه این تغییر فرهنگ بود.	۴- تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت:	

خلاصه کامل درس ۸

«پیش‌بینی آینده جامعه اسلامی» و «بیم دادن عاقبت رفتار مسلمانان» با روشن‌بینی و درک عمیق از نتیجه رفتارها و وقایع	اقدام امام علی^(ع) پس از مشاهده رفتار مسلمانان روزگار خود	پیش‌بینی آینده راه‌های نجات از آن:
نتایج حاکم شدن امویان بر مسلمانان: ۱- پوشیده شدن حق و آشکار شدن باطل ۲- رایج شدن دروغ بر خدا و پیامبر ۳- کم بها شدن قرآن ۴- توجه به ظاهر قرآن و بی توجهی به محتوا و حقیقت آن ۵- ناشناخته شدن معروف و شناخته‌تر بودن منکر راه نجات مسلمانان از ظلم و فساد امویان: ۱- شناخت پشت‌کنندگان به صراط مستقیم برای تشخیص راه رستگاری ۲- تشخیص پیمان شکنان برای وفادار ماندن به عهد و پیمان خود با قرآن ۳- شناخت فراموش‌کنندگان قرآن برای پیروی از قرآن. راه حل نهایی خروج از انحراف امویان: «طلب حق از اهل بیت^(ع)» سه ویژگی اهل بیت^(ع): ۱- نظر و حکم آنها نشانگر دانش آنها ۲- عدم مخالفت با دین ۳- عدم اختلاف در دین	اقدام و احادیث امام علی^(ع):	نتیجه بی‌توجهی و اقدامات امامان^(ع):
نتیجه عدم توجه مسلمانان به هشدارهای امیرالمؤمنین علی^(ع): «تحقق پیش‌بینی امام علی^(ع)» و «حاکم شدن بنی‌امیه بر مردم» و «بازگرداندن دنیای اسلام را تا حد زیادی به دوران جاهلیت» اقدامات ائمه اطهار^(ع) در این شرایط سخت و بحرانی: ۱- مبارزه با حاکمان به شکل‌های گوناگون (ولایت ظاهری) ۲- در اختیار جامعه قرار دادن آموزه‌های قرآن و سخنان واقعی پیامبر (مرجعیت دینی) در مقابل تفسیرهای غلط از اسلام و تحریف دین	۱- تبیین و تفسیر قرآن کریم:	۱- تعلیم و تفسیر قرآن کریم:
۱- «بیان معارف قرآن» و «آشکار ساختن رهنمودهای آن در هر فرصت ممکن» توسط امامان، در مقابل «میدان دادن حاکمان زمان به افراد فاقد صلاحیت برای تفسیر قرآن مطابق با اندیشه‌های باطل خود» ۲- بهره‌بردن مشتاقان معارف قرآنی از معارف این کتاب در نتیجه این اقدام. بررسی: این اقدام، پاسخ‌گوی مشکل «تحریف معارف اسلامی» و «ظهور الگوهای غیرقابل اعتماد» در آن دوره بوده است.	۲- حفظ سخنان و سیره پیامبر^(ص):	۲- حفظ سخنان و سیره پیامبر^(ص):
۱- توجه نکردن امام علی^(ع) و حضرت فاطمه^(ص) به ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر^(ص) ۲- آموختن سخنان پیامبر^(ص) به فرزندان و یاران خود و درخواست از آنان برای انتقال این آموخته‌ها به نسل‌های بعد ۳- نقل حدیث سلسله الذهب توسط امام رضا^(ع) در راه رفتن از مدینه به مرو به اجبار مأمون، بیانگر این مسئولیت است. ۴- این قسمت از حدیث: «كَلِمَةُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ مِنْ غَدَابِي»، بیان‌گر توحید عملی فردی است. ۵- این قسمت از حدیث: «بِشُرُوطِهَا وَأَنَا مِنْ شُرُوطِهَا»، بیانگر تجلی توحید در زندگی اجتماعی با پذیرش ولایت امام است. بررسی: این اقدام، باعث شد تا «آثار ممنوعیت از نوشتن حدیث کمتر شود»، «مردم تفاوت‌های حکومت رسول خدا^(ص) با حاکمان جور را درک کنند» و «معارف صحیح به گوش مردم برسد».	۳- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو:	۳- تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو:
الف- پدید آمدن سؤال‌های مختلفی در زمینه‌های احکام، اخلاق، افکار و نظام کشورداری با گسترش سرزمین‌های اسلامی ب- «اظهار نظر ائمه اطهار^(ع) درباره همه این مسائل» و «بهره‌مند ساختن مسلمانان از معارف خود»، به دور از انزوا و گوشه‌گیری و با حضور سازنده و فعال و با تکیه بر علم الهی خود با وجود مخالفت با حاکمان زمان خود. ج- فراهم آمدن کتاب‌های بزرگ (نهج البلاغه و صحیفه سجادیه) در حدیث و سیره امامان^(ع) در کنار سیره پیامبر^(ص) و قرآن کریم. بررسی: این اقدام، اقدامی در مقابل «تحریف معارف اسلامی» و «ظهور الگوهای غیرقابل اعتماد» بوده است.	ثمره این اقدامات:	ثمره این اقدامات:
۱- پوشیده نماندن حقیقت اسلام برای جویندگان حقیقت ۲- دست یافتن طالبان حقیقت به تعلیمات اصیل اسلام و تشخیص راه حق از باطل در میان انبوه تحریفات اول: «لزوم قیام برای انجام مسئولیت الهی رهبری و اداره جامعه» و «برکنار کردن حاکمان غاصب در صورت وجود شرایط و امکانات» و «تشکیل حکومتی بر مبنای اسلام راستین برای اجرای قوانین دین و برقرار ساختن عدالت» دوم: به دلیل زیر پا گذاشتن قوانین اسلام و ستم به مردم توسط حاکمان غاصب، وظیفه امامان^(ع) بر اساس اصل امر به معروف و نهی از منکر، «مقابله با حاکمان» و «جلوگیری از زیرپا گذاشتن قوانین اسلام» و «دفاع از حقوق مردم» بود.	دلایل مبارزه امامان با حاکمان زمان خود	دلایل مبارزه امامان با حاکمان زمان خود
الف- «عدم تأیید حاکمان عصر خود به عنوان جانشین پیامبر^(ص)» و «اطلاع دادن این موضوع به شیوه‌های مختلف به مردم» ب- «در نظر گرفتن تفاوت‌های اخلاقی و رفتاری حاکمان»، «تأیید عمل حاکم مطابق با دستورات اسلام» ولی «یکسان دیدن آنان در غصب خلافت و جانشینی رسول خدا^(ص)»	۱- عدم تأیید حاکمان:	۱- عدم تأیید حاکمان:
الف- انجام این مسئولیت برای علم مردم به این که تنها آنها جانشینان رسول خدا و امامان برحق جامعه‌اند. ب- اعلام حکومت امام صادق^(ع): «ای مردم! رسول خدا^(ص) امام و رهبر بود، پس از او علی^(ع) و... به ترتیب، امام بودند و اکنون من امام هستم»، در روز عرفه و در اجتماع عظیم حجاج از سرزمین‌های اسلامی. ج- این سخن امام رضا^(ع) در ادامه بیان حدیث زنجیره طلایی: «بِشُرُوطِهَا وَأَنَا مِنْ شُرُوطِهَا»	۲- معرفی خویش به عنوان امام برحق:	۲- معرفی خویش به عنوان امام برحق:
الف- انجام این مسئولیت متناسب با شرایط زمان، به‌منظور: ۱- بقای تفکر اسلام راستین (تشیع) ۲- سست شدن تدریجی بنای ظلم و جور بنی‌امیه و بنی‌عباس ۳- معرفی روش زندگی امامان به نسل‌های آینده. ب- «مکمل هم بودن رفتار امامان^(ع) در طول ۲۵۰ سال»، مانند «پیامون مسیری ناهموار که با همه اختلاف‌ها به یک هدف ختم می‌شود»، و «شبیه انسانی که ۲۵۰ سال زندگی کرده و در شرایط مختلف، روش‌های مناسب را برگزیده و عمل کرده است». ج- انتخاب روش تقیه به دلیل خشونت و ستمگری گسترده حاکمان و اذیت کردن و به‌شهادت رساندن پیروان و شیعیان امامان د- تقیه، مانند «ارتباط میان امامان و یاران آن‌ها در نقاط مختلف سرزمین اسلامی»	۳- انتخاب شیوه‌های درست مبارزه:	۳- انتخاب شیوه‌های درست مبارزه:
۱- زندگی کردن به گونه‌ای که سبب بدبینی دیگران نسبت به شیعیان نشویم ۲- بدانیم که شیعه بودن تنها به اسم نیست؛ بلکه اسم باید با عمل صالح همراه باشد تا پیرو حقیقی آنان شویم. ۳- این سخن امام صادق^(ع) خطاب به شیعیان خود: «مایه زینت و زیبایی ما باشید، نه مایه زشتی ما»	وظیفه ما:	وظیفه ما:

تولد امام زمان (ع) و انواع غیبت:	قبل از غیبت	تولد: جمعه، نیمه شعبان سال ۲۵۵ هـ.ق در شهر «سامرا» و زندگی در کنار پدر تا سال ۲۶۰ هـ.ق. اقدامات امام حسن عسکری (ع) پس از تولد تا ۵ سالگی: ۱- حفظ ایشان از گزند حاکمان عباسی ۲- نشان دادن ایشان به بعضی یاران نزدیک و مورد اعتماد خود و معرفی آن حضرت به عنوان امام بعد از خود
غیبت صغری	۱- از سال ۲۶۰ هـ.ق (شهادت امام حسن عسکری (ع)) تا سال ۳۲۹ هـ.ق (به مدت ۶۹ سال) ۲- ارتباط پیوسته با پیروان خود از طریق چهار نفر از یاران صمیمی و مورد اعتماد خود معروف به «نواب اربعه» و «نواب خاص»	۱- مرحله دوم امامت امام عصر (عج) با درگذشت آخرین نایب ایشان در سال ۳۲۹ هجری آغاز شد. ۲- شش روز مانده به درگذشت آخرین نایب، امام عصر (ع) با نوشتن نامه‌ای به او اعلام کرد که برای خود جانشین انتخاب نکند.
اول: قدرشناسی و ناسپاسی مردم:	نقش امامان (ع) در هدایت انسان‌ها: «تمام و کامل گرداندن نعمت هدایت» و «هموار ساختن راه رسیدن به رستگاری» با وجود آنان پدران معنوی امت مطابق سخن پیامبر (ص): رسول اکرم (ص) و امام علی (ع) برخورد فرزندان ناسپاس در برابر دلسوزی‌های امامان: قدر نشناختن و به شهادت رساندن یازده تن از آنها عاملان اصلی شهادت امامان: حاکمان غاصب و ظالم بنی‌امیه و بنی‌عباس نقش بیشتر مردم آن دوره: «تسلیم بودن و مبارزه نکردن با حاکمان» و «ترک وظیفه امر به معروف و نهی از منکر» در صورت مبارزه کردن مردم آن دوره با حاکمان ظالم: «قرار گرفتن خلافت در اختیار امامان و فراخواندن مردم به سوی توحید و عدل» و «پیش رفتن جامعه بشری در مسیر صحیح کمال»	۱- نقش امامان (ع) در هدایت انسان‌ها: «تمام و کامل گرداندن نعمت هدایت» و «هموار ساختن راه رسیدن به رستگاری» با وجود آنان پدران معنوی امت مطابق سخن پیامبر (ص): رسول اکرم (ص) و امام علی (ع) برخورد فرزندان ناسپاس در برابر دلسوزی‌های امامان: قدر نشناختن و به شهادت رساندن یازده تن از آنها عاملان اصلی شهادت امامان: حاکمان غاصب و ظالم بنی‌امیه و بنی‌عباس نقش بیشتر مردم آن دوره: «تسلیم بودن و مبارزه نکردن با حاکمان» و «ترک وظیفه امر به معروف و نهی از منکر» در صورت مبارزه کردن مردم آن دوره با حاکمان ظالم: «قرار گرفتن خلافت در اختیار امامان و فراخواندن مردم به سوی توحید و عدل» و «پیش رفتن جامعه بشری در مسیر صحیح کمال»
دلایل غیبت امام مهدی (ع)	دوم: در خطر بودن جان آن حضرت:	برخورد حاکمان بنی‌عباس با امام دهم و یازدهم و دلیل آن: «افزایش سخت‌گیری و قرار دادن آنها در محاصره کامل» به دلیل «مطلع بودن از اخباری که از پیامبر اکرم (ص) و سایر امامان رسیده بود» تعبیر پیامبر اکرم (ص) درباره امام زمان (ع): «آخرین امام» و «قیام‌کننده علیه ظلم» و «برپاکننده عدل در جهان» اقدام امام علی (ع) و سایر امامان (ع): یاد کردن از آن حضرت و مأموریتی که از جانب خدا دارد. نتیجه آگاهی حاکمان بنی‌عباس از اخبار رسیده درباره امام زمان (ع): درصدد به قتل رساندن ایشان به محض تولد
از دیدگاه:	امام علی (ع): ستمگری و زیاده‌روی انسان‌ها در گناه از دیدگاه قرآن کریم: زمینه‌ساز هلاکت یا عزت جامعه، خود مردم هستند. (ذلک بأن الله لم یک مفرقا ئمة انعمها علی قوم حتی یغیروا ما بأنفسهم)	امام علی (ع): ستمگری و زیاده‌روی انسان‌ها در گناه از دیدگاه قرآن کریم: زمینه‌ساز هلاکت یا عزت جامعه، خود مردم هستند. (ذلک بأن الله لم یک مفرقا ئمة انعمها علی قوم حتی یغیروا ما بأنفسهم)
چگونگی امامت حضرت مهدی (ع) در عصر غیبت:	۱- «غایب» نامیده شدن امام، به جهت غایب بودن ایشان از نظر هاست، نه اینکه در جامعه حضور ندارند. ۲- این سخن امام علی (ع): «حضور حجت خدا در میان مردم، عبور از معابر، رفتن به نقاط مختلف، ...»، بیانگر چگونگی امامت امام زمان (ع) در عصر غیبت است. ۳- به دلیل کاهش بهره‌مندی از حضرت مهدی (ع) در عصر غیبت، ایشان خود را به «خورشید پشت ابر» تشبیه کرده‌اند. ۴- بهره‌مندی از امام در عصر غیبت، منحصر به «ولایت معنوی» است، چراکه در این دوره، امکان ولایت ظاهری و مرجعیت دینی امام نیست. ۵- آگاه بودن امام از احوال انسان‌ها به اذن خدا و برخوردار ساختن افراد مستعد و به ویژه شیعیان و محبان خویش از امدادهای معنوی خویش. ۶- نامه امام زمان (ع) به شیخ مفید: «آگاه بودن از اخبار و احوال ما و مخفی نبودن هیچ چیز از اوضاع ما بر ایشان»، مبین رهبری و ولایت معنوی ایشان است. ۷- نمونه‌هایی از یاری‌رسانی‌های معنوی ایشان: «هدایت باطنی افراد»، «حل بعضی از مشکلات علمی علما»، «خبر دادن از پاره‌ای رویدادها»، «دستگیری از درماندگان» و «دعا برای مؤمنان» ۸- رهبری حقیقی مسلمانان با ایشان است که انسان‌های عادی آن را حس نمی‌کنند؛ همان‌طور که برخی فواید خورشید پشت ابر را در نمی‌یابند.	۱- «غایب» نامیده شدن امام، به جهت غایب بودن ایشان از نظر هاست، نه اینکه در جامعه حضور ندارند. ۲- این سخن امام علی (ع): «حضور حجت خدا در میان مردم، عبور از معابر، رفتن به نقاط مختلف، ...»، بیانگر چگونگی امامت امام زمان (ع) در عصر غیبت است. ۳- به دلیل کاهش بهره‌مندی از حضرت مهدی (ع) در عصر غیبت، ایشان خود را به «خورشید پشت ابر» تشبیه کرده‌اند. ۴- بهره‌مندی از امام در عصر غیبت، منحصر به «ولایت معنوی» است، چراکه در این دوره، امکان ولایت ظاهری و مرجعیت دینی امام نیست. ۵- آگاه بودن امام از احوال انسان‌ها به اذن خدا و برخوردار ساختن افراد مستعد و به ویژه شیعیان و محبان خویش از امدادهای معنوی خویش. ۶- نامه امام زمان (ع) به شیخ مفید: «آگاه بودن از اخبار و احوال ما و مخفی نبودن هیچ چیز از اوضاع ما بر ایشان»، مبین رهبری و ولایت معنوی ایشان است. ۷- نمونه‌هایی از یاری‌رسانی‌های معنوی ایشان: «هدایت باطنی افراد»، «حل بعضی از مشکلات علمی علما»، «خبر دادن از پاره‌ای رویدادها»، «دستگیری از درماندگان» و «دعا برای مؤمنان» ۸- رهبری حقیقی مسلمانان با ایشان است که انسان‌های عادی آن را حس نمی‌کنند؛ همان‌طور که برخی فواید خورشید پشت ابر را در نمی‌یابند.
تدبر در آیات	وعده‌های خداوند به مؤمنان صالح: الف- «لیستخلفنهم فی الأرض کما استخلف الذین من قبلهم» ب- «و لیمکنن لهم دینهم الذی ارتضی لهم» ج- «و لیبذلنهم من بعد خوفهم أمنا» و نتیجه تحقق این سه وعده الهی: «(عبدوننی لا یشرکون بی شیئا)» وعده‌های خداوند به مستضعفان: الف- امامان (پیشوایان) زمین شدن (و جعلهم أئمة) ب- وارثان (حاکمان) زمین شدن (نجعلهم الوارثین) و عده خداوند به بندگان صالح خدا در زبور و ذکر: زمین را به میراث بردن (إن الأرض یرثها عبادی الصالحون)	وعده‌های خداوند به مؤمنان صالح: الف- «لیستخلفنهم فی الأرض کما استخلف الذین من قبلهم» ب- «و لیمکنن لهم دینهم الذی ارتضی لهم» ج- «و لیبذلنهم من بعد خوفهم أمنا» و نتیجه تحقق این سه وعده الهی: «(عبدوننی لا یشرکون بی شیئا)» وعده‌های خداوند به مستضعفان: الف- امامان (پیشوایان) زمین شدن (و جعلهم أئمة) ب- وارثان (حاکمان) زمین شدن (نجعلهم الوارثین) و عده خداوند به بندگان صالح خدا در زبور و ذکر: زمین را به میراث بردن (إن الأرض یرثها عبادی الصالحون)
موعود در ادیان	برنامه پیامبران الهی، برای تحقق وعده‌های الهی: سخن گفتن از یک «طرح الهی» برای پایان تاریخ طرح الهی انبیا برای تحقق وعده‌های خداوند: «آماده پذیرش حق شدن جامعه بشری برخلاف خواست مستکبران» و «ظهور یک رهبر و ولی تعیین شده از جانب خداوند» و «تشکیل حکومت عادلانه در جهان» (عقیده اصلی همه پیامبران الهی) اختلاف نظر ادیان الهی در مورد پایان تاریخ: مربوط به «چگونگی ظهور و تشکیل حکومت جهانی» به دلیل دگرگون شدن تعلیمات انبیا، جز پیامبر خاتم اتفاق نظر همه ادیان الهی پیرامون آخرالزمان: ۱- اصل الهی بودن پایان تاریخ ۲- ظهور ولی خدا برای برقراری حکومت جهانی	برنامه پیامبران الهی، برای تحقق وعده‌های الهی: سخن گفتن از یک «طرح الهی» برای پایان تاریخ طرح الهی انبیا برای تحقق وعده‌های خداوند: «آماده پذیرش حق شدن جامعه بشری برخلاف خواست مستکبران» و «ظهور یک رهبر و ولی تعیین شده از جانب خداوند» و «تشکیل حکومت عادلانه در جهان» (عقیده اصلی همه پیامبران الهی) اختلاف نظر ادیان الهی در مورد پایان تاریخ: مربوط به «چگونگی ظهور و تشکیل حکومت جهانی» به دلیل دگرگون شدن تعلیمات انبیا، جز پیامبر خاتم اتفاق نظر همه ادیان الهی پیرامون آخرالزمان: ۱- اصل الهی بودن پایان تاریخ ۲- ظهور ولی خدا برای برقراری حکومت جهانی

موعود
در
اسلام

«عقیده مسلمانان درباره موعود: ظهور منجی (امام مهدی^(ع)) از نسل پیامبر اکرم^(ص) در آخرالزمان و جهان را به نهایت عدل رساندن مطابق کتاب‌های حدیثی اهل سنت: ۱- امام «مهدی^(ع)» از نسل پیامبر^(ص) و حضرت فاطمه^(ص) ۲- هنوز به دنیا نیامده است. عقیده شیعه: ۱- دوازدهمین امام و فرزند امام حسن عسکری^(ع) است ۲- با توجه خاص خداوند، به حیات خود ادامه می‌دهد ۳- به اذن خداوند ظهور می‌کند ۴- و حکومت جهانی اسلام را تشکیل می‌دهد. فایده مشخص بودن پدر و مادر امام^(ع): «شناخته شدن ماجراجویان فریبکاری که خود را مهدی موعود معرفی کنند» و «فریب نخوردن مردم هوشیار» فواید اعتقاد به زنده بودن و حضور امام^(ع) در جامعه: اول، «امام را حاضر و ناظر بر خود دیدن» و «همانند دوستی صمیمی، خواسته‌های خود را با ایشان در میان گذاشتن» و «تلاش برای به دست آوردن رضایت ایشان» دوم، «برخوردار شدن جامعه از ولایت معنوی امام به صورت‌های گوناگون»

مسئولیت‌های
منتظران

۱- دست‌یافتگان به این معرفت: «پیامبر و امام از پدر و مادر برای مؤمنان مهربان‌ترند»، محبت بیشتری به پیامبر و امام دارند. ۲- حدیث: «شرط ملاقات خداوند در حال ایمان کامل و مسلمانی مورد رضایت او، پذیرفتن ولایت و محبت امام عصر^(ع) است». ۳- از عوامل مؤثر در معرفت و محبت به امام^(ع) و از بین رفتن تردیدها: «شناخت جایگاه امام در پیشگاه الهی»، «آشنایی با شیوه حکومت‌داری ایشان به هنگام ظهور» و «آشنایی با صفات و ویژگی‌های ایشان در سخنان معصومین^(ع)» ۴- حدیث: «من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة»، بیانگر ضرورت شناخت و معرفت به امام عصر^(ع) ۱- مطابق فرمایش پیامبر^(ص)، پیروی باید پیش از قیام «قائم» باشد. (خوش به حال کسی که به حضور قائم برسد ...) ۲- «مراجعه به عالمان دین»، «عمل به احکام فردی و اجتماعی دین» و «مقابله با طاغوت»، از جمله دستورات امام زمان^(ع) برای پیروان آن حضرت است. ۳- از علائم پیروی از امام عصر^(ع): «تشکیل حکومت اسلامی در عصر غیبت» و «برکنار کردن حاکمان ستمگر» ۱- منتظر، عصر غیبت را «عصر آماده باش برای یاری امام»، و «خود را سربازی برای یاری آن حضرت» می‌داند. ۲- شرط بیعت امام زمان^(ع) با بیعت‌کنندگان از دیدگاه امام علی^(ع): «در امانت خیانت نکنند، پاک‌دامن باشند، ...» ۳- ایجاد آمادگی در خود و جامعه، یعنی «در صحنه فعالیت‌های اجتماعی و در نبرد دائمی حق و باطل، حضوری فعال داشتن در جبهه حق» و «با ایستادگی در مقابل شیاطین درون و برون به پرورش ویژگی‌هایی چون شجاعت، عزت نفس ... پرداختن است». ۴- انتظاری که «تنها با گریه و دعا» و «بدون حضور در صحنه نبرد حق‌طلبان علیه مستکبران» باشد، به علت عدم آمادگی نتیجه‌اش گفتن این سخن قوم موسی^(ع): «تو و پروردگارت بروید و بجنگید، ما اینجا می‌نشینیم»، در روز ظهور به امام مهدی^(ع) است. ۵- دو عامل پویایی جامعه شیعه در طول تاریخ: ۱- گذشته سرخ: «اعتقاد به عاشورا» و «آمادگی برای شهادت و ایثار» ۲- آینده سبز: «انتظار برای سرنگونی ظالمان» و «گسترش عدالت در جهان، زیر پرچم امام عصر^(ع)» ۶- یاران امام: «پیش‌تازان تحول جهانی و سازندگان تمدن اسلامی» و «هسته مرکزی آنان، ۳۱۳ نفر به تعداد یاران پیامبر در جنگ بدر» و «تعدادی از آنان زن» و «بیش‌تر آنان جوان» هستند.

۴- دعا برای
ظهور امام:

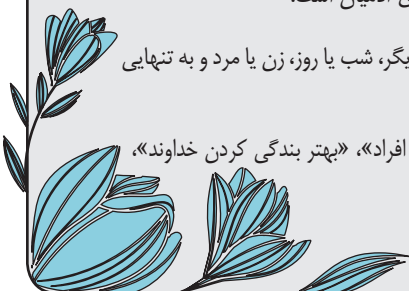
۱- «در انتظار ظهور بودن»، از برترین اعمال عصر غیبت است، زیرا فرج واقعی برای دینداران با ظهور آن حضرت حاصل می‌شود. ۲- «انتظار فرج»، محبوب‌ترین کارها نزد خداوند از نظر امام علی^(ع) است. ۳- «لازمه انتظار»، دعا برای ظهور امام عصر^(ع) است.

مقدمات و
شرایط ظهور:

۱- «ناامید شدن مردم جهان از همه مکتب‌های غیر الهی و مدعیان برقراری عدالت در جهان» ۲- «جلب شدن دل‌های آنان به سوی منجی الهی با تبلیغ منتظران واقعی»

ویژگی‌های
جامعه
مهدوی:

۱- عدالت گستری: الف- پیامبر اکرم^(ص): «با ظهور امام^(ع) خداوند زمین را از قسط و عدل پُر خواهد کرد، بعد از این که از ظلم و جور پُر شده باشد». ب- وجود نداشتن «قطب مرفه و قطب فقیر» و «طبقه مستکبر و طبقه مستضعف»، در جامعه مهدوی. ج- وضعیت اقتصادی مردم پس از ظهور از دیدگاه امام باقر^(ع): «نبودن نیازمندی تا به او زکات داده شود، در اثر برقرار شدن مساوات» ۲- آبادانی: برکت و آبادانی همه سرزمین‌ها را فرا گرفتن برای مثال، سرسبز و خرم دیدن سرزمین‌های بین عراق و شام که کویری است. ۳- شکوفایی عقل و علم: با لطف و توجه ویژه امام زمان^(ع)، این دوران، زمان کامل شدن عقل‌های آدمیان است. ۴- امنیت کامل: الف- احساس ناامنی و ترس نکردن هنگام حرکت از شرق یا غرب عالم به سمت دیگر، شب یا روز، زن یا مرد و به تنهایی ب- نبودن خبری از دزدی اموال و ثروت دیگران ۵- فراهم شدن زمینه رشد و کمال: الف- مهم‌ترین ویژگی جامعه مهدوی: «فراهم بودن زمینه‌های رشد و تکامل همه افراد»، «بهتر بنگی کردن خداوند»، «تقدیم فرزندان صالح به جامعه» و «خیرخواه دیگران بودن» ب- در نتیجه، بهتر و آسان‌تر رسیدن انسان‌ها به هدف خلقت خود است.

خلاصه کامل درس ۱۰

ضرورت تداوم مسئولیت‌های امام در عصر غیبت: ۱- ادامه نیافتن «مرجعیت دینی» — نتیجه‌اش «آشنا نشدن مردم با وظایف خود» و «عمل نکردن به آن وظایف» است. ۲- ادامه نیافتن «ولایت ظاهری» — نتیجه‌اش «اجرا نشدن احکام اجتماعی اسلام در جامعه» است.	راهکار ائمه^(ع) برای آموزش معارف به مردم: الف- «تریت فقیه» و «رفتن این فقها به نقاط مختلف شهر خود و یا شهرهای دیگر که به امامان دسترسی نداشتند» و «آموختن احکام اسلام به مردم و پاسخ دادن به پرسش‌های آنان براساس دانشی که از قرآن کریم و روایات داشتند» ب- این روش، برگرفته از قرآن کریم است. (آیه: «لینفروا کأفة فلولاً نفر من کلّ...»)	دستور خداوند در زمان عدم دسترسی به امام: آیه: «و ما کان المؤمنون لینفروا کأفة فلولاً نفر من کلّ فرقة منهم طائفة لیقفّوها فی الدّین و لینذروا قومهم إذا رجعوا الیهم لعلّهم یحذرون» معنای تفقه: «تلاش برای کسب معرفت عمیق» تعریف فقیه: «افرادی که به معرفت عمیق در دین می‌رسند، و توانایی استخراج قوانین و احکام اسلام را از قرآن و روایات دارند.» وظیفه مسلمانان در زمان غیبت امام و عدم امکان دسترسی به ایشان: مراجعه به فقیهان	۱- پیامبر^(ص): «حال کسی که از امام خود دور افتاده و به او دسترسی ندارد، سخت‌تر از حال یتیمی است که پدر از دست داده ...» ۲- پاسخ امام زمان^(عج) به اسحاق بن یعقوب: «در حوادث واقعه یا رویدادهای جدید به راویان حدیث یا فقها مراجعه کنید ...» مطابق دو حدیث بالا: وظیفه مسلمانان، مراجعه به فقها در مسائل فردی و اجتماعی است و لازمه آن نفی حاکمان طاغوت و تشکیل «حکومت اسلامی» به رهبری فقیه می‌باشد. در عصر غیبت: مرجعیت دینی در شکل «مرجعیت فقیه» و ولایت ظاهری به صورت «ولایت فقیه» استمرار پیدا می‌کند.	پیروی یا تقلید: یک روش رایج عقلی است، یعنی مراجعه به متخصص در امری که تخصص و مهارت ندارد. تقلید در احکام: رجوع به متخصص دین است. و مرجع تقلید: فقیه متخصص در دین است و احکام دین را در اختیار مردم قرار می‌دهد. ولی فقیه: فقهی که «توانایی ولایت جامعه را دارد»، «عهده‌دار حکومت می‌شود» و «و قوانین الهی را در جامعه به اجرا درمی‌آورد».	شرایط مرجع تقلید: ۱- با تقوا ۲- عادل ۳- زمان‌شناس (به دست آوردن احکام دین متناسب با نیازهای روز) ۴- اعلم باشد. (دانایتر بودن از همه فقها) راه‌های شناخت مرجع تقلید: ۱- پرسش از دو نفر عادل و مورد اعتماد که بتوانند فقیه واجد شرایط را تشخیص دهند. ۲- مشهور بودن یکی از فقها، در میان اهل علم آن چنان که انسان مطمئن شود و بداند که این فقیه، واجد شرایط است.	۱- مشروعیت داشتن: الف- شرایط ولی فقیه: ۱- باتقوا ۲- عادل ۳- زمان‌شناس ۴- مدیر و مدبر (رهبری جامعه در شرایط پیچیده جهانی) ۵- شجاعت و قدرت روحی («ایستادگی در برابر زیاده‌خواهی دشمنان» و «ترسیدن در اجرای احکام دین» و «پایداری در مقابل تهدیدها») ب- حکومت و رهبری آن فقهی که پنج شرط بالا را دارد — مشروع است. در غیر این صورت — پیروی از دستورات وی حرام است.	۲- مقبولیت داشتن: الف- برای اداره کشور و به پیش بردن آن — ولی فقیه باید از جانب مردم پذیرفته شده باشد، یعنی «مقبولیت» داشته باشد. نکته: تشکیل نظام و حکومت اسلامی — بر پایه «مشروعیت» و «مقبولیت» استوار است.	تفاوت انتخاب مرجع تقلید با ولی فقیه: الف- انتخاب ولی فقیه مانند انتخاب مرجع تقلید به صورت انتخاب شخصی و جداگانه نیست — چراکه ۱- «ولی فقیه بیان‌کننده قوانین و مقررات اجتماعی اسلام است» ۲- «اداره جامعه تنها با یک مجموعه قوانین و یک رهبری امکان‌پذیر است در غیر این صورت هرج و مرج و تفرقه پیش می‌آید». ب- در انتخاب ولی فقیه، — مردم باید «به صورت دسته‌جمعی اقدام کنند» و «فقیه دارای شرایط رهبری را با آگاهی و شناخت بپذیرند، به وی اعتماد و اطمینان کنند و رهبری جامعه را به او بسپارند».	روش‌های انتخاب ولی فقیه: ۱- به شیوه مستقیم: با حضور مردم در اجتماعات و راهپیمایی‌های سراسری، مانند پذیرش ولایت امام خمینی^(ره) ۲- به شیوه غیرمستقیم: بنابر قانون اساسی، «ابتدا انتخاب نمایندگان خبره خود توسط مردم» و «آن خبرگان نیز از میان فقها آن کس را که شایسته‌تر برای رهبری تشخیص دهند، به جامعه اعلام می‌کنند.» مانند انتخاب آیت الله خامنه‌ای	۱- تلاش برای اجرای احکام و دستورات الهی در جامعه: تلاش رهبر جامعه اسلامی برای «اداره جامعه مطابق با دستورات دین» و «خارج نشدن مردم از مسیر قوانین الهی» ۲- حفظ استقلال کشور و جلوگیری از نفوذ بیگانگان: الف- هدف کشورهای بیگانه، به خصوص قدرت‌های بزرگ — سلطه بر کشورهای دیگر با استفاده از روش‌های مختلف مانند فشار اقتصادی و روانی ب- وظیفه رهبر جامعه اسلامی در این شرایط — تلاش برای از دست نرفتن عزت و استقلال کشور با «دعوت مردم به استقامت و پایداری» و «و بستن راه‌های سلطه»	۳- تصمیم‌گیری براساس مشورت: ضرورت مشورت رهبر با نخبگان برای گرفتن تصمیم‌های لازم — چراکه «اداره یک جامعه و رهبری آن به سوی پیشرفت و عدالت و تعالی» با «بهره گرفتن از اندیشه‌های اندیشمندان و متخصصان میسر است». ۴- ساده‌زیستی: دنبال کردن یک زندگی ساده با الگو قرار دادن اولیای دین.
---	--	--	--	--	---	--	--	---	---	--	---

	← رهبر جامعه اسلامی، رهبری کسانی را بر عهده دارد که: می‌خواهند در سایه قوانین اسلام به رستگاری برسند.	
مردم	← نگاه متفاوت مردم به رهبر اسلامی: پیشوایی که با قدم گذاشتن در مسیر کمال و عدالت، سایر مردم را به پیمودن راه فرا می‌خواند.	
و رهبری	← برخورد مردم با رهبر اسلامی: «همراهی او با همت و پشتکار خود» و «تنها نگذاشتن قافله سالار در همه عرصه‌ها و به‌خصوص در سختی‌ها»	
	← نقش مشارکت و همراهی مردم: ۱- پایه و اساس پیشرفت در نظام و حکومت اسلامی ۲- بدون آن حکومت اسلامی دستاوردی نخواهد داشت.	
	← ۱- وحدت و همبستگی اجتماعی؛	
الف- نتیجه تفرقه و پراکندگی:	← ۱- از پای درآوردن سریع یک حکومت ۲- مسلط ساختن سلطه‌گران بر کشور	
ب- ثمره همبستگی اجتماعی:	← ۱- قوی کردن کشور ۲- امکان دادن به رهبری برای به اجرا درآوردن برنامه‌های اسلامی.	
۲- استقامت و پایداری در برابر مشکلات؛	← الف- ویژگی هر کشوری که در مسیر رسیدن به استقلال و کمال حرکت می‌کند: «روبه رو شدن با مشکلات بزرگ و کوچک»؛ مثال: «مورد تهاجم دشمنان قرار گرفتن کشور ما از ابتدای انقلاب»	
ب- مسئولیت مردم:	← «فراهم کردن فرصت و توان مقابله با مشکلات داخلی و خارجی برای رهبر» با «استقامت خود»	
۳- افزایش آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی؛	← الف- ضرورت اطلاع از شرایط سیاسی و اجتماعی جهان: برای تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر دنیا	
ب- نحوه عملکرد ما در برابر مستکبران: بیشتر ضربه زدن به نقشه‌های آنان و کمتر ضربه خوردن (تقیه)		
ج- از معیارهای درستی و نادرستی عملکرد ما: «ناراحتی دشمنان از عمل ما» یا «خوشحالی و شادی آنان از رفتار ما»		
۴- مشارکت در نظارت همگانی؛	← ب- مسئولیت مردم: «فراهم کردن فرصت و توان مقابله با مشکلات داخلی و خارجی برای رهبر» با «استقامت خود»	
۵- اولویت دادن به اهداف اجتماعی؛	← الف- ضرورت اطلاع از شرایط سیاسی و اجتماعی جهان: برای تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر دنیا	
ب- نتیجه ترویج گناه در جامعه:	← ۱- عذاب گناهکاران ۲- پاسخگو بودن سکوت کنندگان در برابر انجام گناه در جامعه	
۶- تعریف کارگزاران: «مدیران و مسئولان جامعه‌اند که سه قوه مقننه، مجریه و قضائیه را بر عهده دارند.» و در واقع، «یاران و کمک‌کنندگان به رهبر»		
نتیجه عملکرد صحیح کارگزاران: «افزایش روز به روز اعتماد مردم به حکومت» در صورت شناخت درست وظیفه خود و اجرای درست آن.		
نتایج عملکرد غلط کارگزاران: «افزایش و انباشته شدن مشکلات» و «ناکارآمدی حکومت»		
۷- ویژگی عهدنامه مالک اشتر: ۱- بیان حکیمانه و عالمانه مسئولیت کارگزاران در آن ۲- درک عظمت فکر و درایت امام علی (ع) در کشورداری برای هرکس که آن را مطالعه کند. ۳- پس از بیان هر مسئولیتی توضیح دادن علت آن مسئولیت		
۱- دوست و مهربان بودن رهبر با همه مردم؛ چراکه مردم دو دسته‌اند: «یکی برادر دینی و دیگری همانند بودن در آفرینش»		
۲- تلاش برای جلب رضایت عموم مردم نه خواص؛ چراکه با وجود رضایت عمومی، خشم خواص به تو آسیبی نمی‌رساند و با خشم عموم مردم، رضایت خواص سودی نمی‌بخشد.		
۳- دور کردن عیب‌جویان از پیرامون خود، زیرا مدیر و رهبر جامعه باید بیش‌تر از همه در پنهان کردن عیوب مردم بکوشد.		
۴- انتخاب افراد مورد اطمینان برای تحقیق و گزارش دادن از وضع طبقات محروم و سپس رفع مشکلات آنها ... به دلیل نیاز بیشتر آنان به عدالت		
۵- غافل نبودن از پیمان‌شکنی دشمن، موقع پیمان بستن با او چراکه دشمن گاهی از این راه (پیمان‌شکنی) تو را غافل‌گیر می‌کند.		

سؤالات تألیفی / خط به خط و مفهومی /

۱۱۹۵- ائمه اطهار (ع) با چه عنوانی و در راستای انجام چه مسئولیت‌هایی، به ارشاد و هدایت مردم برخاستند و برای برپایی حکومت الهی و اقامه قسط و عدل، جهاد و مبارزه کردند؟

- ۱) حجت‌های خدا در روی زمین - ولایت ظاهری و ولایت معنوی
 ۲) حجت‌های خدا در روی زمین - مرجعیت دینی و ولایت ظاهری
 ۳) حجت‌های خداوند بر فقها - مرجعیت دینی و ولایت ظاهری
 ۴) حجت‌های خداوند بر فقها - ولایت ظاهری و ولایت معنوی

۱۱۹۶- کدام آیه، به تداوم مسئولیت‌های امامت در عصر غیبت اشاره دارد؟

- ۱) «یا ایها الذین آمنوا أطیعوا الله و أطیعوا الرسول و أُولی الامر منکم»
 ۲) «و من ینتخب غیر الاسلام دینا فلن یقبل منه و هو فی الآخرة من الخاسرین»
 ۳) «و ما کان المؤمنون لینفروا کافّة فلولاً نفر من کلّ فرقة منهم طائفة ...»
 ۴) «إنّ الذین آمنوا و عملوا الصالحات أولئک هم خیر البریة»

خلاصهٔ کامل درس ۱۱

عزت در آیات و روایات

- یکی از مهم‌ترین قدم‌ها در مسیر کمال: تقویت عزت نفس
- توصیف شدن خداوند به صفت عزت در قرآن کریم: بیش از ۹۵ بار
- عزت از دیدگاه معصومین^(ع): «از ارکان فضایل اخلاقی» که «با شکل گرفتن آن در وجود ما، مانع بسیاری از زشتی‌ها خواهد شد».

عزت و ذلت

- معنای واژه‌ها:
 - عزت: به معنای «نفوذناپذیری» و «تسلیم نبودن» و ذلت: به معنای «نفوذپذیری» و «مغلوب و تسلیم بودن» است.
 - عزیز بودن خداوند: یعنی کسی نمی‌تواند «در ارادهٔ او نفوذ نماید» و «او را تسلیم خود کند».
- ویژگی انسان عزیز:
 - ۱- ایستادگی، مقاومت و تسلیم نشدن در برابر مستکبران و ظالمان و هوی و هوس خویش
 - ۲- نرفتن زیر بار عملی که روحش را آزرده و او را حقیر کند.
- ویژگی انسان ذلیل:
 - ۱- تن به خواری دادن در برابر مستکبران و زورگویان و هر فرمانی را پذیرفتن
 - ۲- تسلیم هوی و هوس خود شدن و انجام هر کاری که موافق آن باشد، هرچند روحش را به گناه آلوده کند.
- تدبیر در قرآن:
 - پاداش انسان عزیز (لَّذِینَ أَحْسَنُوا): ۱- پاداشی نیک (الحسنی) ۲- پاداشی افزون‌تر (و زیاده) ۳- و لا یرهبق وجوههم قتر و لا ذلةً مجازات انسان ذلیل (و الَّذِینَ کَسَبُوا السَّیِّئَاتِ): ۱- کیفری به اندازهٔ گناهشان (جزاء سیئةً بمثلها) ۲- و ترهقههم ذلةً

راه‌های تقویت عزت نفس

- ۱- شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک:
 - الف- در صورت ندانستن قیمت یک کالای ارزشمند — «فریب خوردن و فروختن آن به بهای اندک» اما در صورت دانستن ارزش آن — «عزیز شمردن آن» و «فروختن آن به قیمت واقعی» و «کسب بهایی برابر با ارزش آن»
 - ب- بیان جایگاه انسان‌ها در خلقت در آیه: «ما فرزندان آدم را کرامت بخشیدیم ... و بر بسیاری از مخلوقات برتری دادیم»
 - ج- بیان جایگاه ویژهٔ انسان در نزد خدا در حدیث: «ای فرزند آدم، این موجودات و مخلوقات را برای تو آفریدم و تو را برای خودم»
 - د- معرفی ارزشمندترین بهای انسان در آیات قرآن: دیدار خداوند و آماده ساختن بهشتی به وسعت همهٔ آسمان‌ها و زمین
 - ه- معرفی بهای واقعی انسان برای نفروختن خود به بهای اندک در حدیث: «آنکه لیس لانفسکم ثمن الا الجنة فلا تتبعوها الا بها»
- ۲- توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او:
 - الف- خالق هستی، سرچشمهٔ همهٔ قدرت‌ها و عزت‌هاست. «فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِیعاً»
 - ب- به دلیل شکست‌ناپذیری بودن خداوند — خواهان عزت (من کان یرید العزة) — باید به سرچشمهٔ آن وصل شود. (فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِیعاً)
 - ج- توصیف کسانی که عزت خود را در بندگی خدا یافته‌اند: «خالق جهان در نظر آنان بزرگ از این جهت، غیر خدا در نظرشان کوچک است»
 - د- نتیجهٔ رسیدن به شناخت و ایمان به عظمت خدا — به طور طبیعی تسلیم خدا شدن و پذیرفتن بندگی او و عزیز ماندن در مقابل غیر خدا.
 - ه- روش آزاده زیستن از دیدگاه امام علی^(ع): «بندۀ کسی مثل خودت نباش زیرا خداوند تو را آزاد آفریده است».

اسوه‌های عزت در برابر ستمگران

- ۱- پاسخ پیامبر اسلام^(ص) به وعدهٔ ثروت و قدرت بزرگان مکه: «اگر اینان خورشید را در دست راستم و ماه را در دست چپم بگذارند...»
- ۲- پاسخ امام حسین^(ع) به درخواست بیعت با یزید، هنگامی که در محاصرهٔ یزیدیان بودند: «مرگ با عزت از زندگی با ذلت برتر است».
- ۳- پاسخ قدرتمندانهٔ حضرت زینب^(ص) به جملهٔ تحقیرآمیز عبیدالله بن زیاد، حاکم کوفه: «[در این واقعه] جز زیبایی ندیدم».

تمرین ایستادگی در برابر تمایلات

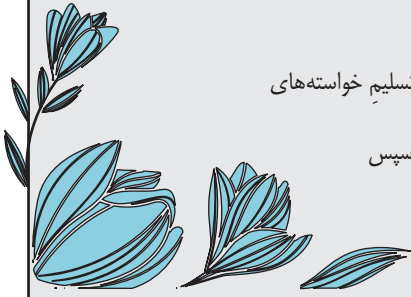
- الف- نتایج پاسخ دادن به تمایلات گاه و بی‌گاه درونی: «ضعیف شدن عزت نفس» و «سوق داده شدن به سوی خواری و ذلت»
- ب- تداوم پاسخگویی به تمایلات پست: «حاطه شدن با خواری و ذلت» و «تسلیم شدن سریع به هر خواست نامشروع درونی و بیرونی»
- ج- بهترین زمان برای پاسخ منفی دادن به تمایلات پست: نوجوانی و جوانی به دلیل عادت نکردن به گناه و ریشه‌دار نشدن خواسته‌های نامشروع
- د- تعبیر پیامبر اکرم^(ص) دربارهٔ قوی‌تر بودن گرایش به خوبی‌ها در نوجوان و جوان: «چنین کسی به آسمان نزدیک‌تر است».

انواع تمایلات انسان:

- اول: تمایلات عالی:
 - مانند: تمایل به دانایی، عدالت، شجاعت، حیا، ایثار و حسن خلق، (= ویژگی‌های فطری)
 - «مربوط به روح الهی و معنوی انسان» و «احساس موفقیت و کمال از رسیدن به آنها» و «لذت بردن از آنها»
 - ۱- «مربوط به بُعد حیوانی و دنیایی انسان»، «لذت بردن و خوشحال شدن از آنها»، «تمایل و علاقهٔ طبیعی به این قبیل امور»
 - ۲- «لازمۀ زندگی در دنیا هستند» و «بدون آنها زندگی غیر ممکن یا سخت و مشکل است».
 - ۳- «ذاتا بد نیستند» ولی «نسبت به بُعد معنوی و الهی، بسیار ناچیز و پایین و قابل مقایسه نیستند».
 - ۴- در این موارد بد می‌شوند: اصل و اساس زندگی قرار گیرند و فقط در فکر رسیدن به آنها بودن و غافل شدن از تمایلات الهی خود
 - ۵- حد و مرز توجه به آنها را خداوند با احکام خود، مشخص کرده تا در عین بهره‌مندی از آنها، به رشد و کمال واقعی خود برسد.
- دوم: تمایلات دانی:
 - «در حد نیاز به تمایلات فروتر خود پاسخ دادن»

انواع دعوت‌های درونی:

- ۱- درخواست عقل و وجدان یا «نفس لوامه»: «در حد نیاز به تمایلات فروتر خود پاسخ دادن» و «فراهم کردن فرصت پرورش تمایلات معنوی و الهی در خود»
- ۲- درخواست هوی و هوس یا «نفس امّاره»: «فقط سرگرم و مشغول شدن به تمایلات بُعد حیوانی» و «غافل ماندن از تمایلات عالی و برتر»

مقایسه: تسلیم هوی و هوس خود شدن: ابتدا «قدم گذاشتن در وادی ذلت و باز ماندن از راه رشد» سپس «تسلیم خواسته‌های ستمگران و قدرتمندان شدن»
تن به ذلت دادن در مقابل دیگران: ابتدا «شکست خوردن در مقابل تمایلات پست درون خود» و سپس «مغلوب زورگویان و قدرتمندان شدن»

سوالات تألیفی / خط به خط و مفهومی /

۱۱۹۵- خداوند در آیات قرآن، با کدام صفت، بیش از ۹۵ بار توصیف شده است و تقویت آن در وجود ما، چه ثمری دارد؟

- ۱) کرامت - مهم‌ترین عامل در معرفت به خداوند است.
- ۲) عزت - مهم‌ترین عامل در معرفت به خداوند است.
- ۳) عزت - یکی از مهم‌ترین قدم‌ها در مسیر کمال است.
- ۴) کرامت - یکی از مهم‌ترین قدم‌ها در مسیر کمال است.

۱۱۹۶- در نگاه پیشوایان دینی ما، عزت نفس چه جایگاهی دارد و آن بزرگواران، برای شکل‌گیری آن در درون ما، چه پیامدی ذکر کرده‌اند؟

- ۱) از مهم‌ترین پایه‌های اسلام - در برابر دیدگان خدا، دست به هیچ گناهی نمی‌زند.
- ۲) از ارکان فضایل اخلاقی - مانع بسیاری از زشتی‌ها خواهد شد.
- ۳) از مهم‌ترین پایه‌های اسلام - مانع بسیاری از زشتی‌ها خواهد شد.
- ۴) از ارکان فضایل اخلاقی - در برابر دیدگان خدا، دست به هیچ گناهی نمی‌زند.

۱۱۹۷- عزت به چه معناست و وقتی می‌گوییم خداوند «عزیز» است، معنایش چیست؟

- ۱) «شکست‌ناپذیری» و «خودنگهداری» - کسی نمی‌تواند او را مغلوب کند و در اراده او نفوذ نماید.
- ۲) «نفوذناپذیری» و «تسلیم نبودن» - کسی نمی‌تواند بر او احاطه پیدا کند و او را بشناسد.
- ۳) «شکست‌ناپذیری» و «خودنگهداری» - کسی نمی‌تواند بر او احاطه پیدا کند و او را بشناسد.
- ۴) «نفوذناپذیری» و «تسلیم نبودن» - کسی نمی‌تواند او را مغلوب کند و در اراده او نفوذ نماید.

۱۱۹۸- کدام واژه، نقطه مقابل عزت است و معنای آن چیست؟

- ۱) ذلت - نفوذپذیری و مغلوب و تسلیم بودن
- ۲) تبرج - زیاده‌روی در انجام گناه و ستم‌پذیری
- ۳) تبرج - نفوذپذیری و مغلوب و تسلیم بودن
- ۴) ذلت - زیاده‌روی در انجام گناه و ستم‌پذیری

۱۱۹۹- از دیدگاه اسلام، انسان عزیز در برابر چه چیزهایی ایستادگی می‌کند و تسلیم نمی‌شود؟

- ۱) مرفهان و غافلان - شیطان - هر عملی که روحش را آزرده کند و او را حقیر و کوچک سازد.
- ۲) مستکبران و ظالمان - هوی و هوس - هر عملی که روحش را آزرده کند و او را حقیر و کوچک سازد.
- ۳) مستکبران و ظالمان - هوی و هوس - هر عملی که جسمش را آزرده کند و او را حقیر و کوچک سازد.
- ۴) مرفهان و غافلان - هوی و هوس - هر عملی که روحش را آزرده کند و او را حقیر و کوچک سازد.

۱۲۰۰- براساس معارف اسلامی، انسان ذلیل، در برابر خواسته‌های چه کسانی تسلیم می‌شود و کارهای خود را بر چه اساسی انجام می‌دهد؟

- ۱) مظلومان و ستمگران و نفس اماره خود - موافق با هوی و هوس خود، هر چند که آن کار روحش را به گناه آلوده کند.
- ۲) مستکبران و زورگویان و هوی و هوس خود - مطابق با خواست دیگران، هر چند که آن کار روحش را به گناه آلوده کند.
- ۳) مظلومان و ستمگران و نفس اماره خود - مطابق با خواست دیگران، هر چند که آن کار روحش را به گناه آلوده کند.
- ۴) مستکبران و زورگویان و هوی و هوس خود - موافق با هوی و هوس خود، هر چند که آن کار روحش را به گناه آلوده کند.

۱۲۰۱- تمام عبارت‌های زیر، بیانگر ویژگی‌های انسان ذلیل است، به جز این عبارت که ...

- ۱) هر کاری را که موافق هوی و هوس او باشد انجام می‌دهد.
- ۲) در برابر مستکبران و زورگویان تن به خواری می‌دهد و هر فرمانی را می‌پذیرد.
- ۳) به خواسته‌های بی‌پایان نفس لواحه خود پاسخ نمی‌دهد.
- ۴) تسلیم هوی و هوس خویش می‌شود.

۱۲۰۲- در آیه شریفه: «مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا»، راه پیشنهادی قرآن برای رسیدن به عزت نفس چه می‌باشد؟

- ۱) ارزش خود را بشناسیم و خویش را به بهای اندک نفروشیم.
- ۲) باید عزت را از خدا بخواهد و رو به سوی خدا بیاورد.
- ۳) برای دستیابی به عزت باید در زمره صالحان باشیم.
- ۴) گام برداشتن در مسیر گناه باعث می‌شود انسان ذلیل و خوار شود.

۱۲۰۳- آیه شریفه: «مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا»، با کدام یک از راه‌های تقویت عزت نفس ارتباط دارد و با کدام حدیث، تناسب بیشتری دارد؟

- ۱) توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او - «بندۀ کسی مثل خودت نباش زیرا خداوند تو را آزاد آفریده است.»
- ۲) شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک - «ای فرزند آدم، این موجودات و مخلوقات را برای تو آفریدم و تو را برای خودم.»
- ۳) توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او - «خالق جهان در نظر آنان بزرگ است از این جهت، غیر خدا در نظرشان کوچک است.»
- ۴) شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک - «مرگ با عزت از زندگی با ذلت برتر است.»

الف- ضرورت ازدواج به موقع: ۱- نباید از یاد ببریم که ازدواج، (و پاسخ گویی به قانون خلقت انجام می‌شود. برای رفع نیازهای طبیعی)

۲- و شایسته است که به این نیازهای طبیعی در «زمان مناسب» و به «شیوه صحیح» پاسخ دهیم.

ب- از فواید ازدواج در «زمان مناسب»: شادابی، سلامت جسمی و روحی، رشد طبیعی، احساس رضایت درونی، کاهش فشار جنسی و سلامت اخلاقی جامعه است.

ج- تأخیر در ازدواج، (علت سبب) افزایش فشارهای روحی و روانی، روابط نامشروع و آسیب‌های اجتماعی می‌شود. (ملول)

پاسخ به
نیازهای
طبیعی در
زمان مناسب
و به شیوه
صحیح

۱- لذت آنی برخاسته از گناه، (علت) پس از چندی روح و روان فرد را پژمرده می‌کند و شخصیت او را می‌شکند.

۲- این گونه اشخاص، به جای بازگشت به مسیر درست، برای فرار از این پژمردگی به افراط در گناه کشیده می‌شوند. اما نمی‌دانند که روحشان مانند تشنه‌ای است که هرچه بیشتر از آب شور دریا می‌نوشد، بر تشنگی‌اش افزوده می‌شود و بی‌قراری‌اش شدت می‌یابد.

د- همچنین اگر فردی بخواهد به شیوه‌ای غیر از شیوه‌های مطرح شده از سوی دین یعنی به «شیوه ناصحیح» به نیاز جنسی خود پاسخ دهد، در آن صورت

خلاصه کامل درس ۱۲

- اهمیت ازدواج ← محبوب‌ترین بنا نزد خدا از دیدگاه پیامبر اسلام (ص) ← ازدواج
مقدس‌ترین نهاد و بنای اجتماعی نزد خدا ← خانواده
- شخصیت انسانی زن و مرد ← چهار کلمه قرآنی «انس»، «انسان»، «بنی آدم» و «ناس»: ۱- اختصاص نداشتن این کلمات به جنس خاصی در قرآن کریم ۲- شامل زن و مرد شدن هر آیه‌ای که این کلمات را دارد، زیرا حقیقت انسان را روح او تشکیل می‌دهد که نه مذکر است و نه مؤنث.
- نقش‌های مکمل ← مشترک بودن زن و مرد: در «ویژگی‌های انسانی» و «هدف واحد» ولی تفاوت داشتن آنها: از نظر «زن و مرد بودن» و «ویژگی‌های جسمانی»
تفاوت‌های زن و مرد: آنها را به هم وابسته کرده ولی برتری نداده زیرا برتری به تقواست که قابل پرورش برای همه است.
تفاوت‌های زن و مرد: برای «انجام وظایف مختلف الهی» و «برعهده گرفتن نقش‌های خاص در زندگی مشترک» و «ایجاد یک خانواده متعادل»
توانمندی عاطفی بالای زنان: برای «رشد دادن فرزندان با محبت مادری» و «قدرت جسمی بیشتر مردان: برای «نان‌آوری خانواده با کار کردن»
- آمادگی برای ازدواج ← الف- تغییرات پس از بلوغ: ۱- ورود به مرحله مسئولیت‌پذیری ۲- کسب شایستگی برای مخاطب خدا شدن ۳- برنامه‌ریزی برای سعادت خود و خانواده آینده خود
ب- مهم‌ترین برنامه‌ها برای تشکیل خانواده: ۱- تقویت عفاف و پاکدامنی در خود از آغاز بلوغ ۲- مشخص کردن هدف‌های خود از تشکیل خانواده ۳- شناخت معیارها و شاخص‌های همسر مناسب ۴- شناخت ویژگی‌های روحی زن و مرد
- تقویت عفاف: ← الف- دوره بلوغ تا جوانی: «از حساس‌ترین و ارزشمندترین دوره‌های عمر انسان» و «دوره گذر از کودکی به بزرگسالی و پذیرش مسئولیت‌های زندگی»
ب- هموار کردن راه رسیدن به بهشت برای خود و فرزندان: از طریق «با پاکدامنی گذراندن این دوره» و «ورود به زندگی مشترک بدون گناه و فحشا»
ج- خواسته قرآن کریم از دختران و پسران: ۱- رعایت حتمی عفاف قبل از ازدواج، برای سامان دادن زندگی آنان به بهترین صورت توسط خداوند ۲- پرهیز از رابطه غیر شرعی پنهانی و آشکار با جنس مخالف، به دلیل «زیان ابدی تا قیامت» و «تأثیر بد آن در نسل‌های آینده»
د- رعایت عفاف و عکس‌العمل آن: الف- به دلیل «عادلانه بودن نظام هستی» و اینکه «هر عملی، عکس‌العملی دارد که قسمتی از آن در این جهان ظاهر می‌شود و تمام آن در آخرت» ب- متقاضی این دو مورد: ۱- «ازدواج با شخصی پاکدامن و بدون رابطه غیر شرعی با جنس مخالف» ۲- «دیگران نظر سوء به اعضای خانواده او نداشته باشند» ← خودش هم باید چنین باشد.

۱- «ابتدایی‌ترین زمینه ازدواج» ۲- «ایجاد اولین کشش و جاذبه میان زن و مرد و تشکیل خانواده» ۳- «رسیدن مرد و زن به آرامش روانی»، بر اثر ازدواج و پاسخ صحیح به این نیاز	اول: پاسخ به نیاز جنسی:	
الف- «نیازمند بودن زن و مرد به زندگی با یکدیگر» و آشکار شدن این نیاز پس از بلوغ ب- «برطرف کردن نیازهای جنسی خود از راه‌های نامشروع، اما مجرد و بدون همسر زندگی کردن»، حاصلش: «آزار دیدن از بی‌قراری و ناآرامی است که فقط با ازدواج و بودن در کنار همسر برطرف می‌شود.» ج- عبارت شریفه: «و من آیاته أن خلق لکم من أنفسکم أزواجاً لتسکنوا إليها»	دوم: انس با همسر:	توجه به اهداف ازدواج
الف- خانواده: «بستری بی‌جایگزین برای رشد و بالندگی فرزندان» ب- فرزند: «تحکیم‌بخش وحدت روحی زن و مرد» و «دوام وجود زوجین» ج- بالاترین افتخار برای والدین: ۱- سپردن تربیت و پرورش فرزندان به آنها ۲- احترام و اطاعت از آنها هم‌ردیف بندگی خدا بودن. د- آیه: «والله جعل لکم من أنفسکم أزواجاً وجعل لکم من أزواجکم بنین و حفدة و رزقکم من الطیبات أفعال باطل یؤمنون و بنعمت الله هم یکفرون»	سوم: رشد و پرورش فرزندان:	
الف- از نتایج تشکیل خانواده برای دختر و پسر: ۱- دور کردن زمینه‌های فساد از خود ۲- تجربه کردن مسئولیت‌پذیری ۳- پرورش دادن مهر و عشق به همسر و فرزندان در خود ۴- نایل شدن به درجات معنوی بالاتر با گذشت و مدارا و تحمل سختی‌های زندگی ب- عبارت شریفه: «و جعل بینکم مودة و رحمة»	چهارم: رشد اخلاقی و معنوی:	
شرط اولیه ازدواج از نظر اسلام: ۱- ضروری بودن رضایت کامل دختر و پسر برای ازدواج ۲- باطل بودن و مشروعیت نداشتن عقد زوری نقش قدرت انتخاب در ازدواج: ارزشمند و مسئولیت‌آور - لازمه انتخاب همسر: تسلط کامل بر شور و احساس جوانی و عمل کردن با چشم باز زیان‌های علاقه و محبت اولیه: بستن چشم و گوش و به حاشیه راندن عقل (حب الشیء یممی و یصم) و راه مقابله با آن: مشورت با والدین دلیل مشورت با والدین: ۱- در نظر گرفتن مصلحت و خوشبختی فرزند خود به علت علاقه و محبت به او ۲- درک بهتر خصوصیت افراد و پیش‌بینی عاقبت ازدواج به دلیل تجربه و پختگی آنها برای گرفتن بهترین تصمیم‌ها که منجر به پشیمانی نشود: تبدیل کردن محیط خانواده، به محیط هم‌دلی، اعتماد به بزرگ‌ترها، شنیدن نظریات یک‌دیگر و محیط محبت و خیرخواهی	انتخاب همسر و مسئولیت آینده	
مهم‌ترین معیار همسر شایسته از نظر قرآن کریم: با ایمان بودن به میزان قوی‌تر بودن ایمان یک فرد: بیشتر بودن شایستگی او برای همسری معیارهای دیگر: ۱- اصالت خانوادگی ۲- عاقل و فهیم بودن ۳- پوشش مناسب اسلامی ۴- عدم ارتباط قبلی با جنس مخالف ...	معیارهای همسر شایسته	
نکته: تحقیق درباره همسر آینده نباید با معاشرت‌های هوس‌های زودگذر اشتباه شود. نتیجه معاشرت‌های هوس‌آلود: ۱- نتیجه‌بخش نبودن آن، هر چند با عناوینی چون «شناخت روحیه همسر» و یا «پی بردن به نقاط تفاهم یکدیگر باشد.» ۲- «حاکم بودن احساسات»، «پنهان کردن شخصیت واقعی خود» و «اصرار برای بهتر نشان دادن خود تا محبوب دیگری شود» ۳- سستی رابطه و جدایی	راه‌های شناخت همسر	
دو بلوغ مورد نیاز برای ازدواج: ۱- جنسی ۲- عقلی که مدتی پس از اولی است مانند: «جدی گرفتن زندگی» و «برنامه‌ریزی برای آینده» از نشانه‌های بلوغ عقلی: «توجه به داشتن کار»، «تفکر درباره ویژگی‌های همسر»، «تنظیم خرج و هزینه خود» و «دوری از بی‌برنامه بودن» یک اصل مهم در مورد زمان ازدواج: زیاد نشدن فاصله میان بلوغ جنسی و عقلی با زمان ازدواج و به تأخیر نیفتادن تشکیل خانواده	مقدمات ازدواج:	
۱- تشویق و ترغیب دختران و پسران به ازدواج ۲- درخواست از والدین برای «کنار گذاشتن رسوم غلط و فراهم کردن شرایط لازم برای ازدواج فرزندان» و «به گناه نکشاندن فرزندان خود و جامعه را گرفتار آسیب‌ها نساختن به خاطر پندارهای باطلی مانند فراهم شدن همه امکانات زندگی»	توصیه پیشوایان دینی:	
پیامبر اکرم (ص): «حفظ نصف دین خود با ازدواج؛ ضرورت پروا داشتن برای حفظ نصف دیگر» پیامبر اکرم (ص): فراهم کردن ازدواج برای «ازدیاد عفاف و غیرت دختران و پسران»، «وسعت روزی» و «نیکو شدن اخلاقشان» امام صادق (ع): «دو رکعت نماز شخص متأهل، برتر از هفتاد رکعت نماز شخص مجرد»	مفهوم احادیث:	زمان ازدواج
دلیل ازدواج در «زمان مناسب» و به «شیوه صحیح»: ازدواج، برای «رفع نیازهای طبیعی» و «پاسخ‌گویی به قانون خلقت» است. فواید ازدواج به موقع: «شادابی، نشاط، سلامت جسمی و روحی»، «رشد طبیعی»، «احساس رضایت درونی»، «کاهش فشار جنسی» و «سلامت اخلاقی جامعه»	پاسخ در زمان مناسب و به شیوه صحیح:	
۱- «پژمرده شدن روح و روان و شکسته شدن شخصیت شخص در اثر لذت آنی برخاسته از گناه» ۲- «کشیده شدن به افراط در گناه به جای بازگشت از آن» و «شدت یافتن بی‌قراری‌اش مانند نوشیدن آب شور»	نتایج پاسخ به نیاز جنسی به «شیوه ناصحیح»:	

